

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:

**УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИМИ
ОПЕРАЦІЯМИ**
(на матеріалах ПАТ «Державний ощадний банк України»)

Студента 2 курсу, 9 мзгрупи,
факультету міжнародної торгівлі
і права
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
спеціалізації «Міжнародний
бізнес»

---

*підпис
студента*

Серченко Марини
Олегівни

Науковий керівник
Кандидат економічних наук

підпис керівника

Карпенко Марина
Олександрівна

Гарант освітньої
програми
Доктор економічних наук,
професор

підпис керівника

Онищенко Володимир
Пилипович

Київ 2019

АНОТАЦІЯ

Серченко М.О. Управління міжнародними валютно-фінансовими операціями (на матеріалах ПАТ «Державний ощадний банк України»).

Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». Київський національний торговельно-економічний університет, Київ, 2019.

Роботу присвячено обґрунтуванню механізмів з підвищення ефективності управління міжнародними валютно-фінансовими операціями комерційного банку. У першому розділі визначено сутність поняття «міжнародні валютно-фінансові операції» та особливості їх проведення в Україні згідно нормативів національного регулятора. Проаналізовано п'ятирічну динаміку структури активів і зобов'язань, а також господарську діяльність комерційного банку ПАТ «Державний ощадний банк України», на матеріалах якого було виконано роботу.

Другий розділ містить аналіз та оцінку ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк», структури його валютних зобов'язань та активів. Проведено оцінку ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій досліджуваного банку – валютного, відсоткового (ризик змін процентної ставки), ризику ліквідності, географічного та кредитного ризиків. На основі порівняльної оцінки зазначених ризиків, виділено ті з них, які становлять найбільшу загрозу для ефективного управління міжнародними валютно-фінансовими операціями ПАТ «Ощадбанк» у майбутньому періоді.

У третьому розділі наведені заходи й інструменти з оптимізації організаційної системи управління міжнародними валютно-фінансовими операціями Ощадбанку. Запропоновані механізми мінімізації ключових ризиків у міжнародній діяльності досліджуваного банку. З використанням методів екстраполяції надана прогнозна оцінка результатів фінансово-господарської діяльності ПАТ «Ощадбанк» у 2019-2021 рр. з урахуванням запропонованих заходів.

Ключові слова: комерційний банк, міжнародні валютно-фінансові операції, активи, пасиви, зобов'язання, ризик, процентна ставка, рентабельність, маржа, спред, кредит, депозит, Національний банк України.

ANNOTATION

Serchenko M. Management of International Monetary and Financial Operations (based on JSC “State Savings Bank of Ukraine”).

Final qualifying paper for Master's degree in the specialty 292 "International Economic Relations". Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, 2019.

The work is devoted to substantiation of mechanisms for improving the efficiency of international monetary and financial operations management in commercial bank. The first chapter defines the essence of the concept of "international monetary and financial transactions" and their peculiarities in Ukraine according to the standards of the national regulator. The five-year dynamics of assets and liabilities structure, as well as the economic activity of the commercial bank JSC “State Savings Bank of Ukraine”, on which the work is based, are analyzed.

The second chapter provides an analysis and evaluation of JSC’s “Oschadbank” international monetary and financial operations efficiency, the structure of its currency liabilities and assets. International monetary and financial transactions risks of the investigated bank – currency, interest rate risk, liquidity risk, geographical and credit risks – are estimated. Based on a comparative assessment, the work identified those risks that pose the greatest threat to the effective management of the international currency-financial operations of JSC “Oschadbank” in the future.

The third chapter describes the measures and tools for optimizing the organizational system for managing the international monetary and financial operations of State Savings Bank of Ukraine. The mechanisms to minimize key risks in the international activity of the investigated bank are proposed. Using the extrapolation methods, the results of financial and economic activity of JSC “Oschadbank” in 2019-2021 are forecasted, taking into account the proposed measures.

Key words: commercial bank, international monetary and financial operations, assets, liabilities, liabilities, risk, interest rate, profitability, margin, spread, credit, deposit, National Bank of Ukraine.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	9
1.1. Сутність та особливості проведення міжнародних валютно-фінансових операцій комерційних банків.....	9
1.2. Аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «Державний ощадний банк України».....	15
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИМИ ОПЕРАЦІЯМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	27
2.1. Аналіз та оцінка ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Державний ощадний банк України».....	27
2.2. Оцінка ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Державний ощадний банк України».....	35
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	45
3.1. Пропозиції щодо підвищення ефективності та мінімізації ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Державний ощадний банк України».....	45
3.2. Прогнозна оцінка реалізації запропонованих заходів.....	54
Висновки до розділу 3.....	62
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТОК.....	70

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Характерною рисою сучасних міжнародних фінансових відносин є динамічний розвиток нових банківських продуктів та технологій. Це вимагає використання нових концепцій, методологічних і методичних підходів до вивчення можливостей та стратегій їх здійснення комерційними банками України. Вихід України у глобальне економічне середовище викликав низку принципово нових проблем та завдань, які постали перед комерційними банками. Для нормального функціонування економіки постійно необхідна мобілізація, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів між її сферами і секторами.

В останнє десятиріччя суб'єкти господарської діяльності, громадяни нашої країни все ширше залучаються до фінансових операцій на внутрішньому та світовому ринках. Вони активно діють на міжнародних валютних ринках, світових ринках капіталу та цінних паперів і виступають суттєвим сегментом споживання фінансових послуг. В Україні операції з надання валютно-фінансових послуг здійснюються переважно комерційними банками, які є головними посередниками і при проведенні міжнародних операцій на світовому ринку фінансових послуг. Здійснюючи валютно-фінансові операції, комерційні банки використовують конкретні стратегії, в яких обґрунтовуються довготривалі заходи, що зорієнтовані на отримання оптимального фінансового результату. Спираючись на світовий досвід, застосування та подальший розвиток прогресивних банківських технологій у практиці роботи комерційних банків має слугувати поштовхом у розвитку економіки України. Тому проведення аналізу міжнародних валютно-фінансових операцій комерційного банку та пошук шляхів оптимізації цієї діяльності в умовах ринкової трансформації економіки України є своєчасним та актуальним як з теоретичних, так, особливо, і з практичних позицій.

Все це актуалізує тематику випускної кваліфікаційної роботи та ставить на одне з чільних місць питання щодо необхідності формування ефективної системи

управління міжнародними валютно-фінансовими операціями на прикладі одного з найбільших вітчизняних комерційних банків, яким є ПАТ «Ощадбанк».

Аналіз рівня розробленості теми. Значний внесок у розробку питань щодо забезпечення високої ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій комерційних банків зробили сучасні західні економісти Г. Марковіц, Р. Мертен, Ф. Мишкін, Е. Петерс, П. Роуз, Ф. Фабозци, Ю. Фома, І. Фішер, У. Шарп. Дослідженню теорії та практики організації міжнародної діяльності комерційних банків України, валютно-фінансових операцій в умовах наближення банківського регулювання до міжнародних стандартів присвячені праці вітчизняних вчених-економістів: В. Андрущенко, О. Білоруса, С. Боринця, В. Будкіна, О. Гаврилюка, В. Гейця, А. Даниленка, Л. Кістерського, В. Клочка, Д. Лук'яненка, В. Новицького, Ю. Пахомова, О. Плотнікова, А. Поручника, О. Рогача, А. Румянцева, В. Сікори, В. Степаненка, В. Федосова, А. Філіпенка, О. Шарова, О. Шниркова, С. Юрія та ін.

Науковий доробок вказаних вчених охоплює дослідження: інструментів та технологій здійснення комерційними банками міжнародних валютно-фінансових операцій; особливостей управління процесами оптимізації ринкових ризиків (валютного, кредитного, ризику ліквідності, концентрації тощо), які виникають в міжнародній діяльності банків; шляхів підвищення рентабельності міжнародних операцій вітчизняних комерційних банків в умовах появи нових банківських послуг на світовому фінансовому ринку; механізмів впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності в Україні; підходів до аналізу діяльності банків України в контексті міжнародного кредитування тощо. Наукові напрацювання цих й інших дослідників становили вагомий теоретичний базис при написанні випускної кваліфікаційної роботи за матеріалами ПАТ «Ощадбанк».

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні теоретико-методологічних основ та формуванні практичних рекомендацій з удосконалення організаційної системи управління міжнародними валютно-фінансовими операціями комерційного банку. Поставлена у роботі мета обумовила необхідність вирішення наступних завдань дослідження:

- визначити сутність та особливості проведення міжнародних валютно-фінансових операцій комерційних банків;
- проаналізувати фінансово-господарську діяльність ПАТ «Ощадбанк»;
- дати оцінку ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк»;
- визначити й оцінити ризики міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк»;
- надати пропозиції з підвищення ефективності та мінімізації ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк»;
- надати прогнозну оцінку реалізації запропонованих заходів.

Об’єктом дослідження є процес управління ефективністю міжнародних валютно-фінансових операцій комерційного банку.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні основи організації системи управління міжнародними валютно-фінансовими операціями комерційного банку.

Для досягнення поставленої мети дослідження та вирішення завдань під час написання випускної кваліфікаційної роботи застосовувались загальнонаукові та спеціальні **методи дослідження**, серед яких: системний метод, методи аналізу та синтезу, методи компаративного та статистичного аналізу, метод порівняльного економічного аналізу метод кореляційно-регресійного аналізу, метод системно-структурного аналізу. Також активно застосовувались методи класифікації, групування та графічного зображення результатів.

Науково-практична новизна отриманих результатів полягає у формуванні рекомендацій прикладного характеру щодо підвищення ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій комерційного банку за двома взаємопов’язаними та взаємодоповнюючими напрямками – підвищення рентабельності та оптимізація ринкових ризиків міжнародної діяльності. З урахування викладених пропозицій здійснено оцінку перспектив міжнародної валютно-фінансової діяльності ПАТ «Ощадбанк» та обґрунтовано необхідність удосконалення його організаційної системи управління.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати випускної кваліфікаційної роботи розкрито у статті на тему «Сутність та особливості проведення міжнародних валютно-фінансових операцій комерційних банків» та опубліковано у збірнику наукових праць студентів заочної форми навчання Київського національного торговельно-економічного університету.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Сутність та особливості проведення міжнародних валютно-фінансових операцій комерційних банків

Глобалізація економічного і соціального розвитку призводить до активізації відносин між суб'єктами різних країн і виявляється у зростанні обсягів трансакцій щодо обслуговування міжнародної торгівлі, переміщення підприємницьких капіталів, кредитних ресурсів, трансфертних платежів, цінних паперів, боргових зобов'язань та інших фінансових інструментів.

Законом України «Про банки і банківську діяльність» визначено економічні, організаційні і правові засади діяльності банків, зокрема, що стосується видів надання банківських послуг. Банки акумулюють грошові кошти і нагромадження, надають кредити, здійснюють грошові розрахунки, облік векселів, емісію грошей та цінних паперів, операції з золотом, іноземною валютою тощо [1].

Загалом банківська діяльність зводиться до надання послуг, здійснення банківських операцій та пропозиції продуктів.

Банківськими послугами є дії банку, які мають за мету: зростання прибутку банківської діяльності та оптимізацію банківських операцій.

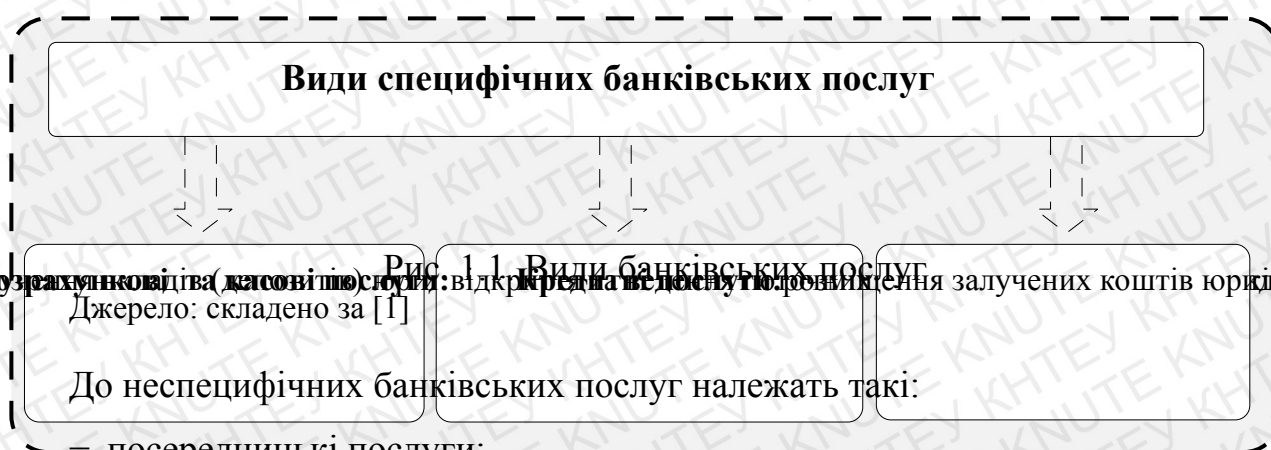
До банківських послуг належать:

- специфічні послуги, які включають: депозитні, кредитні, розрахункові.
- неспецифічні послуги, які включають: посередницькі послуги, надання гарантій, довірчі, консультаційні, надання [2, с. 13].

До специфічних банківських послуг належать такі:

- залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання;
- розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні

рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик (рис. 1.1).

і послуги: залучення грошових коштів (рис. 1.1) Види банківських послуг
Джерело: складено за [1]

До неспецифічних банківських послуг належать такі:

— посередницькі послуги;

— надання гарантій;

— довірчі;

— консультаційні;

— надання сейфів.

Банківські операції представляють собою комплекс взаємопов'язаних дій банку і клієнта, які здійснюються від імені банку і передбачають переміщення засобів для вирішення конкретного фінансово-економічного завдання [3].

Чільне місце у здійсненні банківських операцій займає обслуговування зовнішньоекономічної діяльності. Особливістю цих операцій є використання при їх проведенні іноземної валюти.

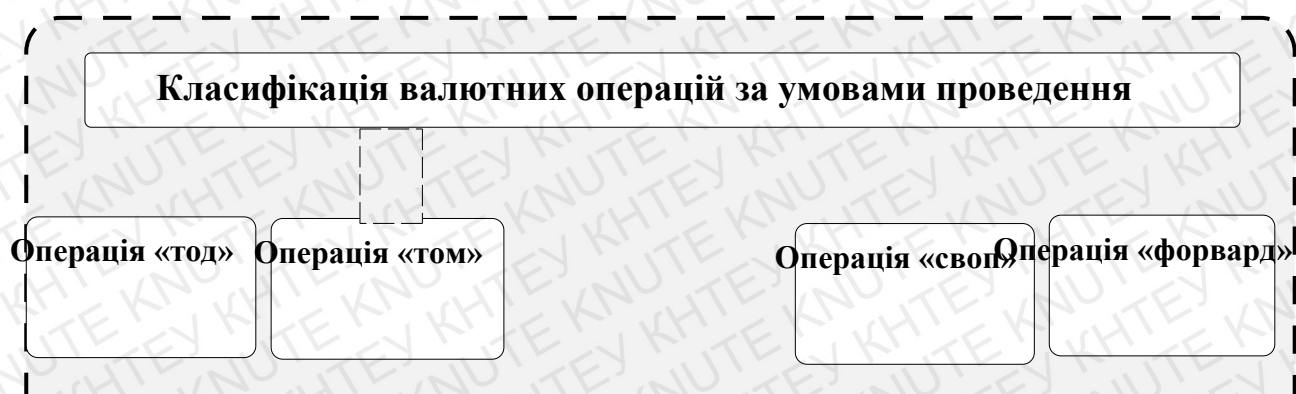
До валютних операцій банків відносять операції, пов'язані з переміщенням або переходом права власності на валютні цінності. Виокремлюють такі види валютних операцій:

— поточні неторговельні;

— поточні торговельні;

— операції, пов'язані з рухом капіталу.

Виокремлюють такі валютні операції за умовами проведення (рис. 1.2).

Операція «спот»

Рис. 1.2. Види валютних операцій за умовами проведення
Джерело: складено за даними [4]

- 1) «тод» – операція за договором, умови якого передбачають виконання цієї операції в день укладення договору;
- 2) «том» – операція за договором, умови якого передбачають виконання цієї операції в перший робочий день після дня укладення договору;
- 3) «спот» – операція за договором, умови якого передбачають виконання цієї операції на другий робочий день після дня укладення договору;
- 4) «своп» – операція за договором, умови якого передбачають купівлю (продаж, обмін) іноземної валюти зі зворотним її продажем (купівлею, обміном) на певну дату в майбутньому з фіксацією умов цих операцій (курсів, обсягів, дат валютування тощо) під час укладення договору;
- 5) «форвард» – операція за форвардним договором, умови якого передбачають виконання цієї операції (з поставкою валюти за форвардним договором) пізніше ніж на другий робочий день після дня укладення договору операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у гривнях; операції, пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності; операції, пов'язані з ввезенням (вивезенням), переказуванням і пересиланням на територію України (за її межі) валютних цінностей.

До основних форм міжнародних розрахунків за опосередкування банків належать такі (рис. 1.3):

Документарні розрахунки–розрахунки, при яких умовами платежу є "документи проти платежу", тобто виплата потрібної суми здійснюється за поданими комерційними документами, які супроводжують фінансові документи.

Недокументарні (фінансові документи) – це переказні та прості векселі,

чеки, платіжні розписки або інші інструменти отримання платежу [5, с. 114].

Донедавна міжнародні розрахунки в іноземній валюті за опосередкування банків здійснювалися згідно Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» і підлягали валютному контролю [6].

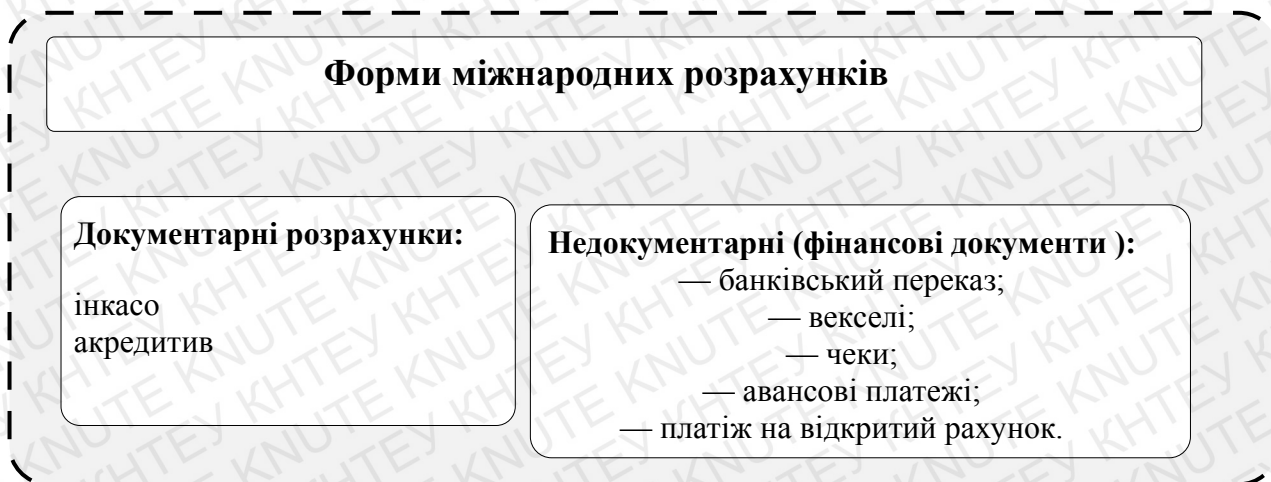

Рис. 1.3. Форми міжнародних розрахунків за опосередкування банків
Джерело: складено [3]

Для здійснення валютних операцій Національний банк України видає генеральні ліцензії, які банкам та іншим кредитно-фінансовим установам на період її режиму валютного регулювання. На підставі Генеральної ліцензії фінансово-кредитні установи мають право:

- здійснювати операції, пов'язані із торгівлею іноземною валютою;
- відкривати на території України пункти обміну іноземних валют, у тому числі на підставі агентських угод з іншими юридичними-особами-нерезидентами[7, с. 59].

Експерти неодноразово наголошували на недосконалості банківського законодавства у сфері валютного регулювання, презентованого архаїчними законодавчими документами, зокрема Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», виданий ще в лютому 1993 р., Законом України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» 1994 року. Функціонування валютного ринку за канонами 90-х мало наслідком нагромадження певних проблем макроекономічного характеру та специфічно банківських, пов'язаних з фінансовими ризиками при проведенні

розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності внаслідок невизначеності валютних курсів у майбутньому.

Враховуючи необхідність формуванню інвестиційно-привабливого клімату та з метою активізації іноземних інвестицій назріла проблема переформатування системи валютного регулювання з оновленням принципів валютного регулювання, переглядом повноважень і функцій державних органів у регулюванні валютних операцій, прав та обов'язків суб'єктів валютних відносин, в т.ч. комерційних банків в частині суттєво лібералізації режиму проведення міжнародних валютно-фінансових операцій.

У відповідь на нагальні запити ринку та з метою удосконалення державної політики у сфері валютних операцій та вільного здійснення валютних операцій на території України 7 лютого 2019 року, в силу вступив Закон України «Про валюту і валютні операції», відповідно до якого суттєво лібералізується режим проведення міжнародних валютно-фінансових операцій комерційними банками. За новою системою передбачено суттєве послаблення контролю за проведенням операцій на валютному ринку (табл.1.1).

Передбачається, що лібералізація валютного ринку сприятиме розвитку національної економіки і її інтеграції у світогосподарський простір, зокрема:

- суттєвим чином розширить повноваження комерційних банків щодо здійснення міжнародних валютно-фінансових операцій (відповідно до нових правил банки зможуть купувати усі інвестиційні папери, що існують у світі);
- усунення радянських «рудиментів» щодо обмеження операцій з іноземними валютами сприятиме поступовому наближенню до вільного руху капіталу, потрібного і внутрішнім, і зовнішнім інвесторам;
- "тотальний валютний контроль" буде замінено на правило "все, що не заборонено, - дозволено";
- нагляд здійснюватиметься лише за "ризикованими операціями"[8; 9].

Таблиця 1.1

**Лібералізація контролю за проведенням операцій
на валютному ринку в Україні, 2019**

№ Індикатори	Заходи щодо послаблення контролю за проведенням

п/п	лібералізації валютних операцій	операцій
1.	Скасовується	– валютний нагляд за експортно-імпортними операціями на суму до 150 тис.грн.; – індивідуальні ліцензії на валютні операції; – санкції у вигляді припинення зовнішньоекономічної діяльності; – ліміт на довгострокове погашення зовнішніх зобов'язань; – реєстрація зовнішніх запозичень; – подвійний контроль операцій під час надходження митної декларації до іншого банку.
2.	Дозволяється	– вільне відкриття рахунків юридичних осіб за кордоном; – розрахунки в іноземній валюті за валютними державними облігаціями; – валютні свопи банків з резидентами та нерезидентами; – безпоставочні форварди та форварди для хеджування боргових операцій; – ввезення та вивезення готівкової іноземної валюти та банківських металів юрособами; – внесення платежів в іноземній валюті під час страхування життя; – накопичення валюти на рахунках юросіб для погашення зовнішніх запозичень; – безлімітні інвестиції банків в ЦП інвестиційного класу; – інвестиції та кредитування резидентів з гривневих ЛОРО-рахунків банків нерезидентів; – інвестиції в Україну також у валютах 2-ої групи класифікатора валют;
3.	Спрощується	– здійснення операцій за рахунками юридичних осіб-нерезидентів у банках України; – переміщення валютних цінностей через кордон (уніфіковано обов'язкове декларування усіх цінностей вартістю від 10 тис. євро);
4.	Збільшується	– граничний строк здійснення розрахунків за експортно-імпортними контрактами – до 365 днів; – ліміт на перекази за кордон без відкриття рахунку для фізосіб в 10 разів – до 150 тис. грн. на рік; – ліміт на купівлю банківських металів фізособами та юрособами з 3,21 тр. унції на тиждень (100 гр.) до еквіваленту 150 тис.грн./день – без обмежень для спеціалізованих юросіб

Джерело: укладено автором за даними [10; 11].

Таким чином, за новою системою передбачено суттєве послаблення контролю за проведенням операцій на валютному ринку з паралельним удосконаленням нагляду за «ризикованими операціями». Передбачається, що лібералізація валютного ринку матиме макроекономічний ефект: сприятиме розвитку національної економіки і її інтеграції у світогосподарський простір, а

також забезпечить стійкість банківської системи і мінімізує фінансові ризики проведення міжнародних валютно-фінансових операцій.

1.2. Аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «Державний ощадний банк України»

Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» (далі – ПАТ «Ощадбанк») функціонує з 26 травня 1999 р. в результаті реорганізації Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України згідно Розпорядження Президента України № 106 від 20 травня 1999 р. та Постанови Кабінету Міністрів України № 876 від 21 травня 1999 р. Основна діяльність Банку полягає у веденні банківських рахунків та залученні депозитів юридичних та фізичних осіб, наданні кредитів, здійсненні платежів, торгівлі цінними паперами та у здійсненні операцій з іноземними валютами.

Станом на 2019 р. ПАТ «Ощадбанк» має 23 обласних управління, Головне управління по м. Києву та Київській обл., Головне управління з обслуговування клієнтів; понад 3500 територіально відокремлених безбалансових відділення на території України. 100% акцій банку перебувають у державній власності. Банк володіє 70,9% акцій дочірньої компанії ПрАТ «Агентство по рефінансуванню житлових кредитів», що займається рефінансуванням житлових кредитів, а також є компанією спеціального призначення для випуску єврооблігацій. Аналіз у підрозділі проведений на основі консолідованої фінансової звітності, що враховує результати діяльності як ПАТ «Ощадбанк», так і ПрАТ «Агентство по рефінансуванню житлових кредитів».

Проаналізуємо структуру та динаміку активів ПАТ «Ощадбанк» (табл. 1.2). Дослідження активів банку полягає у використанні аналітичних прийомів, спрямованих на визначення загального обсягу коштів, які перебувають у розпорядженні банку, їх структури і динаміки в аналітичному періоді.

Активи досліджуваного банку стрімко зростали протягом 2016-2017 рр. (на 32,4 та 11,0% відповідно), однак протягом 2018-2019 рр. спостерігалось незначне зниження вартісних обсягів сукупних активів банку – на 6,9 та 0,5% відповідно. В цілому, протягом аналізованого періоду вартість активів зросла на 36,2%, з 159,1 млрд грн станом на 31.12.2015 р. до 216,7 млрд грн за підсумками першого півріччя 2019 р. За даними НБУ, сумарні активи всіх комерційних банків України у даний період збільшились лише на 6,8% [12]. Відтак темпи зростання активів ПАТ «Ощадбанк» перевищують загальні по банківській системі, що засвідчує активний розвиток досліджуваного комерційного банку.

Таблиця 1.2

Динаміка структури активів ПАТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр., млн. грн.

АКТИВИ	31.12. 2015	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	30.06. 2019	Частка (2015), %	Частка (2019), %
Грошові кошти	3592	3760	5278	5668	5013	2,26	2,31
Залишки на рахунках у Національному банку України	2040	6679	6950	4933	12343	1,28	5,70
Кошти в банках	17822	31204	17081	10966	21548	11,20	9,94
Фінансові активи, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	10096	17149	21767	0	0	6,35	0,00
Кредити, надані клієнтам	65462	65947	74503	67543	66390	41,15	30,63
Інвестиції, наявні для продажу	47380	65009	72902	94248	72992	29,78	33,68
Інвестиції, утримувані до погашення	7196	12641	25203	22343	25478	4,52	11,76
Інвестиційна нерухомість	0	0	0	797	808	0,00	0,37
Основні засоби та нематеріальні активи	3946	6536	7615	8953	9274	2,48	4,28
Передоплата з податку на прибуток	300	271	295	267	272	0,19	0,13
Відстрочені активи з податку на прибуток	81	0	0	0	0	0,05	0,00
Інші фінансові активи	756	282	418	190	209	0,48	0,10
Інші нефінансові активи	425	1161	1861	1878	2389	0,27	1,10
Всього активи	159096	210639	233873	217786	216716	100,00	100,00
Всього, у % до попереднього року	-	132,4	111,0	93,1	99,5	-	-

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Втім, збільшення загального обсягу активів банку може свідчити як про позитивні, так і про негативні явища, залежно від трансформації структури цих активів. Позитивним вважається, якщо збільшення активів призводить до:

розширення спрямованості вкладень коштів банку (розвитку нових для банку видів активних операцій); розширення спектра клієнтів, що обслуговуються в банку, зростання банківського прибутку, а отже, й ефективності банківської діяльності в цілому; збільшення розміру майна банку тощо. Однак надмірне використання ресурсів банку для збільшення основних засобів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку. Збільшення загального обсягу активів банку може вважатися негативним явищем, якщо воно обумовлене: збільшенням розміру низькодохідних активів й активів, що не приносять дохід; збільшенням обсягу ризикових активів (наприклад, за рахунок росту обсягів ризикових кредитних вкладень, або вкладень у високо-ризикові цінні папери); ростом дебіторської заборгованості банку та, головним чином, проблемної і простроченої заборгованості.

Охарактеризуємо структуру активів ПАТ «Ощадбанк», взявши за основу методику Р.А. Слав'юка, відповідно до якої оптимальною вважається наступна структура активів банку: високоліквідні активи (30%), надані кредити (40%), вкладення в цінні папери (10%), основні засоби й нематеріальні активи (17%); інші активи (3%) [13, с. 42].

Частка високоліквідних активів (строком до одного року) у структурі всіх активів досліджуваного банку знизилась з 51,3% у 2015 р. до 44,9% станом на І півріччя 2019 р., що, втім, значною мірою перевищує оптимальний рівень у 30%. Це вказує на те, що низка продуктивних ресурсів ПАТ «Ощадбанк» не використовуються у найбільш ефективний спосіб. Відповідні ресурси можуть бути залучені на реалізацію набагато рентабельніших довгострокових цілей без посилення ризику ліквідності банку. Частка кредитів, наданих клієнтам банку, протягом 2015-2019 рр. знизилась з оптимального рівня в 41,2% до 30,6%, натомість інвестиційна складова збільшилась з 34,3 до 45,5%. Це пов'язано з використанням банку на виконання переважно політичних функцій, зокрема купівлю ОВДП. Частка основних засобів, матеріальних активів й інших активів банку на цьому тлі залишається незначною.

Проаналізуємо динаміку структури пасивів (зобов'язань і власного капіталу)

– ПАТ «Ощадбанк» (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Динаміка структури пасивів ПАТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр., млн. грн.

ПАСИВИ	31.12. 2015	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	30.06. 2019	Частка (2015), %	Частка (2019), %
Кошти банків	16557	4639	6435	54	24	10,41	0,01
Рахунки клієнтів, у т.ч.:	94254	145586	150151	154016	166845	59,24	76,99
депозити до запитання	44823	77862	68112	67114	75411	28,17	34,80
строкові депозити	49431	67724	82039	86902	91434	31,07	42,19
Випущені єврооблігації	29498	33418	34547	34497	21214	18,54	9,79
Інші запозичені кошти	7152	7040	7300	6619	5709	4,50	2,63
Інші зобов'язання	1743	1016	731	1029	1842	1,10	0,85
Субординований борг	2536	2807	2903	2880	2726	1,59	1,26
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	0	374	534	130	172	0,00	0,08
Всього зобов'язання	151740	194880	202601	199225	198532	95,38	91,61
Акціонерний капітал	30153	35109	49725	49725	49725	18,95	22,94
Резерв переоцінки приміщень	1193	1821	1822	1821	1821	0,75	0,84
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	-799	576	725	216	-239	-0,50	-0,11
Кумулятивний результат переоцінки валют	1	2	2	2	1	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток / Непокритий збиток	-23202	-21762	-21017	-33217	-33138	-14,58	-15,29
Неконтрольована частка участі	10	13	15	14	14	0,01	0,01
Всього власний капітал	7356	15759	31272	18561	18184	4,62	8,39
Всього пасиви	159096	210639	233873	217786	216716	100,00	100,00

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Співвідношення капіталу та зобов'язань в структурі пасивів досліджуваного банку протягом 2015-2019 рр. змінилося з 1:20 до 1:10, що є позитивним трендом, який, втім, досі перебуває на нижній межі для питомої ваги власного капіталу. Подальше скорочення частки капіталу в умовах нестабільної економічної та політичної ситуації може послабити довіру клієнтів як до самого банку, так і до банківської системи в цілому. Необхідно зазначити, що низька частка власного капіталу у структурі пасивів формується в результаті збитковості ПАТ «Ощадбанк» протягом усього аналізованого періоду.

Поряд з цим, позитивною тенденцією можна вважати зростання питомої ваги коштів клієнтів на рахунках банку з 59,2% у 2015 р. до 77,0% у I півріччі 2019 р. Це є позитивним фактором, оскільки вища частка зобов'язань перед клієнтами банку (по депозитам до запитання і строковим депозитам) обумовлює вищу

стабільну частку ресурсів банку. Це позитивно впливає на його ліквідність і зменшує його залежність від міжбанківських позик.

У цілому, підводячи підсумок роботи ПАТ «Ощадбанк» щодо залучення ресурсів, слід відзначити правильну політику банку стосовно залучення нових клієнтів, яка веде до зростання дешевих ресурсів банку, та належну роботу з формування стабільної частини ресурсів банку за рахунок залучення такого перспективного виду ресурсів, як депозити фізичних осіб. Особливу увагу необхідно звернути на впровадження зарплатних проектів з використанням платіжних карток.

Результативним показником діяльності банку є величина одержаного прибутку. Попри накопичені непокриті збитки у попередні періоди, протягом 2016-2019 рр. ПАТ «Ощадбанк» демонстрував прибуткову діяльність (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Динаміка сукупних прибутків та збитків ПАТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр., млн. грн.

Показники	31.12 2015	31.12 2016	31.12 2017	31.12 2018	I півріччя 2019	2018/2015, абс. відхил.
Чистий процентний дохід (збиток)	5902	5889	5519	5455	2946	-447
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на знецінення активів	-9833	2686	3584	6630	2249	16463
Чистий непроцентний дохід (збиток)	1819	3367	4115	1969	2521	150
Операційні витрати	-4256	-5586	-7140	-8568	-4644	-4312
Прибуток/збиток до оподаткування	-12270	467	559	31	126	12301
Відшкодування/витрати податку на прибуток	0	0	0	130	0	130
Чистий прибуток/збиток за рік	-12270	467	559	161	126	12431
Інший сукупний дохід (збиток)	390	2188	150	-2615	-454	-3005
Всього сукупного доходу (збитку)	-11880	2655	709	-2454	-328	9426

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Чистий процентний дохід ПАТ «Ощадбанк» протягом 2015-2018 рр. перебував у діапазоні 5,5-5,9 млрд грн щороку. Однак операційні витрати банку у цей період збільшились у понад два рази – з 4,3 до 8,6 млрд грн. Непроцентні доходи перебували в межах 1,9-3,6 млрд грн на рік. Основний внесок у ситуацію з дохідністю банку мало вирахування резерву на знецінення активів, що давали процентні доходи. В результаті чистий збиток банку у 2015 р. становив майже 12,3 млрд грн., а протягом 2016-2018 рр. перебував у межах 161-559 млн грн.

Підсумуємо оцінку фінансового стану ПАТ «Ощадбанк» розрахунком низки коефіцієнтів ефективності діяльності банку (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Показники ефективності діяльності ПАТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Показник	Формула	Норма	31.12 2015	31.12 2016	31.12 2017	31.12 2018	I півріч. 2019
Рентабельність капіталу, ROE	Чистий прибуток / власний капітал	15%	-166,8	3,0	1,8	0,9	0,7
Рентабельність активів, ROA	Чистий прибуток / сукупні активи	Не менше 1%	-7,7	0,2	0,2	0,1	0,1
Чиста процентна маржа, ЧПМ	Процентні доходи / ділові активи	4,5%	3,8	2,9	2,5	2,7	1,4
Чиста непроцентна маржа («тягар» банку), ЧНМ	Непроцентні доходи / ділові активи	-	1,2	1,7	1,8	1,0	1,2

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Коефіцієнт рентабельності капіталу (ROE) характеризує ефективність використання капіталу і розраховується як відношення чистого прибутку до балансового капіталу. Він показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 грн капіталу банку і характеризує економічну віддачу капіталу. У світовій практиці ROE є основним показником ефективності діяльності банку. Вважається, що банк працює ефективно в тому разі, коли значення показника становить не менше 15%, хоча для великих банків мінімальний поріг може складати 6%.

З даних табл. 1.5 простежується, що ROE ПАТ «Ощадбанк» не відповідає жодному з цих порогових значень навіть попри те, що частка власного капіталу в структурі пасивів банку незначна (протягом 2015-2019 рр. вона перебувала в межах 4,6-8,4%). Значення ROE для досліджуваного банку протягом 2016-2019 рр. знизилось з 3,0 до 0,7%. Вочевидь, максимізація прибутків не належить до пріоритетів керівного складу ПАТ «Ощадбанк» як державного банку України.

Коефіцієнт рентабельності активів (ROA) – розраховується як відношення прибутку банку після оподаткування на звітну дату до середньої вартості використовуваних банком активів за відповідний період. Даний показник віддзеркалює внутрішню політику банку, професіоналізм його менеджерів, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з погляду доходів і витрат. Тому у світовій практиці багато спеціалістів вважають ROA найкращим індикатором для оцінювання ефективності роботи менеджменту банку. Слід

зазначити, що банк ефективно використовує наявні ресурси в тому випадку, коли значення ROA становить не менше 1%. Дані табл. 1.5 засвідчують, що навіть у докризовий період 2013-2015 рр. значення коефіцієнту рентабельності активів ПАТ «Ощадбанк» було нижчим за вказаний мінімум, перебуваючи в межах 0,1-0,2%, що вказує на низьку ефективність використання ресурсів.

Аналогічна ситуація відбувається й з окремо взятою дохідністю процентних операцій. Значення показника чистої процентної маржі протягом 2015-2019 рр. знижувалось з 3,8 до 1,4% й не перевищувало мінімальний поріг ефективності у 4,5%. При цьому щодо непроцентних операцій діяльність ПАТ «Ощадбанк» була більш ефективною. Показник чистої непроцентної маржі є переважно від'ємним, оскільки непроцентні витрати (комісійні витрати, витрати на утримання персоналу, експлуатаційні витрати) здебільшого перевищують непроцентні доходи (комісійні доходи, прибуток від торговельних операцій, отримані штрафи). Для досліджуваного банку даний показник залишається додатним і складає 1,2%.

Розглянемо показники ділової активності ПАТ «Ощадбанк» (табл. 1.6).

Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти, й ефективністю та раціональністю їх розміщення. Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи показує співвідношення дохідних активів і залучених коштів. Для ПАТ «Ощадбанк» даний показник зростав у період 2015-2018 рр. з 62,1 до 77,3%, досягши оптимальних значень. У структурі оптимального співвідношення залучених коштів до зобов'язань (75%) найбільш ефективним вбачається цей поділ на 50% для строкових депозитів, 20% для рахунків (депозитів) до запитання та 5% для коштів інших банків. Вказана пропорція для ПАТ «Ощадбанк» під час аналізованого періоду не спостерігалась. За підсумками 2018 р. вона становила, відповідно, 43,6, 33,7 та 0,0%. Очевидно, що досліджуваному банку слід приділити більшу увагу залученню депозитів від фізичних осіб та корпоративних клієнтів.

Таблиця 1.6

Показники ділової активності ПАТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Показник	Формула	Норма	31.12	31.12	31.12	31.12	І піврічч.

			2015	2016	2017	2018	2019
Коефіцієнт активності залучення коштів юридичних та фізичних осіб, Кзд	Кошти клієнтів / Зобов'язання	75%	62,1	74,7	74,1	77,3	84,0
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів, Кзед	Строкові депозити / Зобов'язання	50%	32,6	34,8	40,5	43,6	46,1
Коефіцієнт активності залучення депозитів до запитання, Кздз	Депозити до запитання / Зобов'язання	20%	29,5	40,0	33,6	33,7	38,0
Коефіцієнт активності залучення коштів банків, Кзкб	Кошти банків / Зобов'язання	5%	10,9	2,4	3,2	0,0	0,0
Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів, Кпа	Продуктивні активи / Ділові активи	75%	78,2	71,0	77,2	89,5	80,9
Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель, Кікп	Кредитний портфель / Ділові активи	35%	42,6	32,6	33,3	32,8	32,6
Коефіцієнт інвестицій у цінні папери та спільну господарську діяльність, Кін	Інвест. портфель / Ділові активи	40%	35,5	38,4	43,9	56,7	48,3

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів у діяльності ПАТ «Ощадбанк» перебуває на високому рівні (89,5% при нормі 75% станом на 2018 р.), що відповідає цілеспрямованому задіяння ресурсів для ведення профільної діяльності банку – надання кредитів та інвестування у цінні папери. При цьому частка інвестицій дещо перевищує нормативне значення (56,7% при нормі 40%), тоді як частка кредитів залишається дещо нижчою (32,8% при нормі 35%) та має тенденцію до зниження (з 42,6 до 32,8% протягом 2015-2018 рр.). Отже, банку доцільно приділити більшу увагу розширенню свого кредитного портфеля.

Проаналізуємо більш детально показники ліквідності ПАТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр. (табл. 1.7).

Значення коефіцієнту високоліквідних активів підтверджує попередній висновок про надмірну частку відповідних активів у загальній структурі ПАТ «Ощадбанк». При нормативному діапазоні 15-20% значення коефіцієнту поступово знизилось з 50,7% у 2015 р. до 43,4% у 2018 р. Високе значення коефіцієнту загальної ліквідності свідчить про те, що ділові активи банку (тобто всі активи за винятком основних засобів, нематеріальних активів, передоплати з податку на прибуток та інших нефінансових активів) здатні покрити всі

зобов'язання банку в повному обсязі. Це повністю підтверджується для ПАТ «Ощадбанк», де значення відповідного показника сягає 101,2-110,4%.

Таблиця 1.7

Показники ліквідності ПАТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Показник	Формула	Норма	31.12 2015	31.12 2016	31.12 2017	31.12 2018	I півріч. 2019
Коефіцієнт високоліквідних активів, Ква	Високоліквідні активи / ділові активи	15-20%	50,7	38,5	47,6	43,4	-
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку, Кзл	Ділові активи / зобов'язання	Не менше 100%	101,2	103,9	110,4	103,3	102,6
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань, Крл	Продуктивні активи / зобов'язання	70-80%	79,1	73,7	85,2	92,4	83,0
Коефіцієнт ліквідного співвідношення кредитів і депозитів, Клкд	Кредитний портфель / кошти клієнтів	150%	69,5	45,3	49,6	43,9	39,8
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, Кглз	Високоліквідні активи / зобов'язання	Більше 30%	51,3	40,0	52,6	44,9	-
Коефіцієнт стабільності депозитної бази, Ксдб	Депозити до запитання / строкові депозити	Більше 50%	90,7	115,0	83,0	77,2	82,5

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань характеризує забезпечення дохідними активами банку його загальних зобов'язань, оптимальний рівень цього індикатора знаходиться в межах 70-80%. ПАТ «Ощадбанк» перебував у цих межах протягом 2015-2016 рр. з рівнем даного коефіцієнта 73,7-79,1%, однак через надмірну ліквідність, починаючи з 2017 р., перевищив граничні значення й сягнув 92,4% у 2018 р. Аналогічна ситуація спостерігається й за коефіцієнтом генеральної ліквідності, що вказує на здатність банку погасити свої зобов'язання високоліквідними активами та шляхом реалізації майна. Станом на 2018 р. ПАТ «Ощадбанк» міг погасити високоліквідними активами 44,9% своїх зобов'язань при необхідних 30%.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення кредитів та депозитів перебуває на незадовільному рівні (39,8% у I півріччі 2019 р. при нормі в 150%), що додатково засвідчує проблеми у формуванні та реалізації кредитної політики банку. З іншої сторони, коефіцієнт стабільності депозитної бази ПАТ «Ощадбанк» становить

більше 50% (82,5% у I півріччі 2019 р.), що вказує на високу ліквідність цієї бази завдяки високій частці депозитів до запитання відносно строкових депозитів.

Насамкінець проаналізуємо фінансову стійкість ПАТ «Ощадбанк» у період 2015-2019 рр. (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Показники фінансової стійкості ПАТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Показник	Формула	Норма	31.12 2015	31.12 2016	31.12 2017	31.12 2018	I піврічч. 2019
Коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу, Карк	Норматив Н2 /100	Не менше 10%	6,3	13,0	18,9	13,4	14,1
Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів, Крка	Регулятивний капітал / сукупні активи	9%	6,1	8,6	14,3	9,3	8,9
Коефіцієнт надійності, Кн	Власний капітал / Зобов'язання	Не менше 5%	6,4	9,3	16,5	10,2	9,8
Мультиплікатор акціонерного капіталу, Кмк	Акціонерний капітал / Ділові активи	12-15%	19,6	17,3	22,2	24,1	24,3
Коефіцієнт захищеності власного капіталу, Кзвк	Основні засоби / Власний капітал	-	40,5	36,0	22,8	44,2	47,8
Коефіцієнт знецінення активів банку, Кзне	Резерви під знец. активи / Сукупні активи	-	0,25	1,14	1,09	0,94	0,73

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Значення коефіцієнту адекватності регулятивного капіталу відповідало нормативу Національного банку України Н2 протягом всього аналізованого періоду за винятком 2015 р.

Співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів банку також знаходиться на задовільному рівні похибки від нормативного значення у 9%. Коефіцієнт надійності за мінімально допустимого значення 5% характеризує співвідношення власного капіталу і зобов'язань банку. Значення цього показника перевищувало вказаний рівень протягом усього аналізованого періоду і мало тенденцію до зростання з 6,4% у 2015 р. до 9,8% у 2019 р.

При оптимальному діапазоні 12-15% мультиплікатор акціонерного капіталу зріс з 19,6% у 2015 р. до 24,3% у 2019 р. Це пов'язано з надмірною частку акціонерного капіталу в структурі пасивів, яка зросла з 19 до 23%. У даному випадку уряд використовував збільшення акціонерного капіталу як джерело покриття збитків.

Поряд з цим спостерігається підвищення рівня захищеності власного капіталу ПАТ «Ощадбанк» попри зростання його частки в структурі пасивів. Протягом аналізованого періоду відповідний показник зріс з 40,5 до 47,8%. Це характеризує банк як такий, власний капітал якого має достатній рівень захисту, а отже сам банк характеризується високою фінансовою стійкістю.

Висновки до розділу 1

Міжнародний досвід розбудови валютно-фінансових відносин переконливо доводить суттєвий вплив розвитку фінансової системи як визначального елемента ринкової економіки на економічне зростання. Системоутворюючим елементом фінансової системи є банківський сектор, що опосередковує економічні відносини на всіх стадіях суспільного відтворення: виробництва, розподілу, обміну і споживання. Практика здійснення досвід переконливо засвідчує, що економічне зростання і забезпечення ефективних умов для розвитку приватного сектору, покращення соціального захисту та добробуту населення можливе лише за умови ефективного розвитку валютного ринку як одного з головних елементів ринкової економіки.

Банки акумулюють грошові кошти і нагромадження, надають кредити, здійснюють грошові розрахунки, облік векселів, емісію грошей та цінних паперів, операції з золотом, іноземною валютою. До банківських послуг належать: специфічні послуги, які включають: депозитні, кредитні, розрахункові, та неспецифічні послуги, які включають: посередницькі послуги, надання гарантій, довірчі, консультаційні, надання.

Чільне місце у здійсненні банківських операцій займає обслуговування зовнішньоекономічної діяльності з застосуванням поточних неторговельних, поточних торговельних операцій та операції, пов'язаних з рухом капіталу. Активізація міжнародної торгівлі, міжнародного руху капіталів і кредитних операцій в сучасних умовах обумовила необхідність удосконалення

механізму валютно-фінансових операцій в частині розширення спектру валютних операцій і міжнародних розрахунків.

Аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «Ощадбанк» засвідчив ряд диспропорцій в структурі активів і пасивів, які унеможливають оптимальне використання капіталубанку. Зокрема, йому притаманна надмірна ліквідність активів, що призводить до їх низької продуктивності. Для ПАТ «Ощадбанк» притаманна занижка частка кредитів у структурі активів, що пов'язано з його використанням як державного банку для досягнення цілей політичного характеру, зокрема в купівлі ОВДП. Як наслідок, банку притаманні перекоси у пропорціях між кредитним та депозитним портфелями. Позитивними тенденціями у структурі активів ПАТ «Ощадбанк» є підвищення частки депозитів до оптимального рівня та відповідність усім нормативам фінансової стійкості. Однак ефективність фінансово-господарської діяльності банку в цілому залишається занадто низькою, про що свідчать занижка рентабельності капіталу й активів (а також тенденція до зниження навіть цього низького рівня) порівняно з нормативними значеннями.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИМИ ОПЕРАЦІЯМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

2.1. Аналіз та оцінка ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Державний ощадний банк України»

Комплексний аналіз валютно-фінансових операцій комерційного банку на міжнародному рівні передбачає проведення як аналізу зовнішнього середовища (правове регулювання зовнішньоекономічної банківської діяльності, загальна ситуація в економіці країни-базування банку та зарубіжних країнах, в яких він функціонує, динаміка валютних ринків), так і внутрішнього аналізу валютно-фінансових операцій з іноземними контрагентами (рис. 2.1).

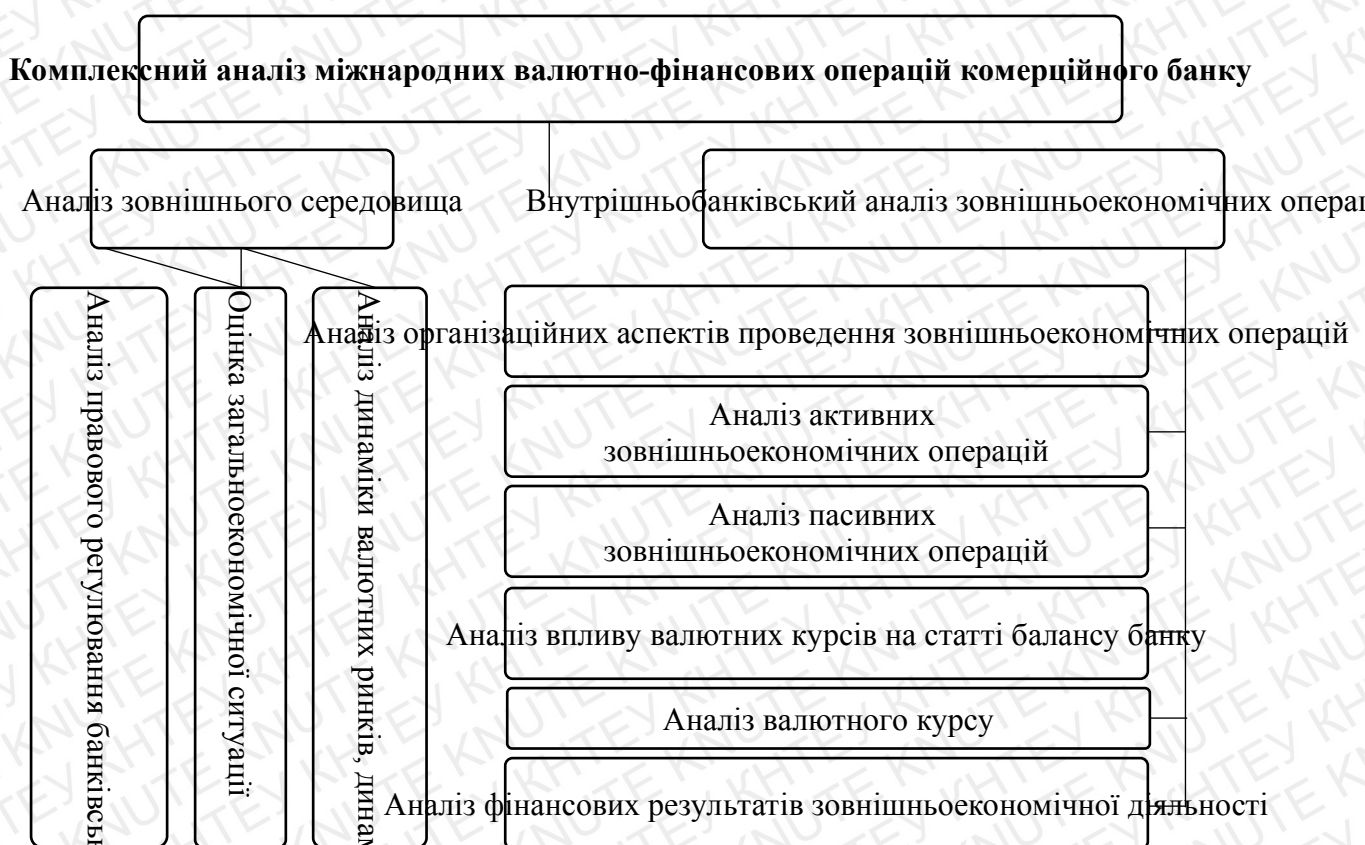

Рис. 2. Схема комплексного аналізу міжнародних валютно-фінансових операцій комерційного банку

Джерело: укладено автором на основі даних [14, с. 235]

У даному підрозділі проаналізуємо активні й пасивні міжнародні валютно-фінансові операції ПАТ «Ощадбанк», вплив валютного курсу на статті балансу

банку, а також фінансові результати його зовнішньоекономічної діяльності. Для цього використаємо дані консолідованої фінансової звітності банку в частині впливу валютного ризику на структуру його активів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка обсягу та структури валютних активів ПАТ «Ощадбанк»
у 2014-2018 рр., млн. у гривневому еквіваленті

Непохідні фінансові активи в іноземній валюті	31.12. 2014	31.12. 2015	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	2018/ 2014, %
Готівкові кошти	505	833	797	1196	1266	150,7
Кошти в банках	6903	17647	31145	16766	10289	49,1
Кредити, надані клієнтам	21701	25785	24879	28220	29446	35,7
Інвестиції	2438	4549	32160	44626	75279	2987,7
Інші фінансові активи	74	319	181	342	96	29,7
Всього непохідних фінансових активів в іноземній валюті	31621	49133	89162	91150	116376	268,0
Всього непохідних фінансових активів в іноземній та національній валютах	116113	151470	195488	202334	205890	77,3
Частка активів в іноземній валюті в загальному обсязі непохідних фінансових активів банку, %	27,2	32,4	45,6	45,0	56,5	-

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Протягом 2014-2018 рр. непохідні фінансові активи ПАТ «Ощадбанк» зросли у гривневому еквіваленті у понад 3,5 рази (на 268,0%) – з 31, 6 до 116,4 млрд грн. Загальний обсяг непохідних фінансових активів в іноземній та національній валютах при цьому зріс всього на 77,3% – з 116,1 до 205,9 млрд грн. Відтак частка активів в іноземній валюті зросла з 27,2 до 56,5%. Це засвідчує стрімке підвищення ролі та значення міжнародних валютно-фінансових операцій в діяльності ПАТ «Ощадбанк» упродовж аналізованого періоду.

Випереджаючими темпами зростали обсяги інвестицій в іноземній валюті – з 2,4 до 75,3 млрд в гривневому еквіваленті. Таке зростання відбулося завдяки одержанням банку кредиту через випуск єврооблігацій. У березні 2016 року ПАТ «Ощадбанк» одержав кредит від SSB NO.1 Plc у сумі 500 мільйонів доларів США за ставкою 8,875% річних. Надання кредиту було профінансоване SSB NO.1 Plc шляхом випуску єврооблігацій у формі 5-річних облігацій участі в кредиті номінальною вартістю 500 мільйонів доларів США з фіксованою ставкою купону 8,875% річних. Єврооблігації перебувають у лістингу на Ірландській фондовій

біржі. У 2018 р. банк змінив умови єврооблігацій наступним чином: зміна умов випущених єврооблігацій передбачає збільшення ставки купону до 9,625% та амортизаційну структуру з графіком погашення з 20 березня 2020 року до 20 березня 2025 року.

Протягом 2014-2018 рр. у понад 2,5 рази зросла частка готівкових грошей у структурі валютних активів ПАТ «Ощадбанк», що несе в собі певні загрози. Адже з однієї сторони, наявність залишків готівки в касах банківських відділень, обмінних пунктах та банкоматах забезпечує неперервність розрахунково-касового обслуговування клієнтів (що є однією з конкурентних переваг досліджуваного банку порівняно з більшістю інших комерційних банків в Україні), однак з іншої сторони, доходи від таких операцій здебільшого є вкрай незначними порівняно з витратами на їх здійснення. Звідси можна говорити про зниження ефективності політики ПАТ «Ощадбанк» щодо використання іноземної валюти в готівковій формі у контексті формування структури його активів.

Проаналізуємо зобов'язання ПАТ «Ощадбанк» в іноземній валюті (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка обсягу та структури зобов'язань ПАТ «Ощадбанк» в іноземних валютах у 2014-2018 рр., млн. у гривневому еквіваленті

Непохідні фінансові зобов'язання в іноземній валюті	31.12. 2014	31.12. 2015	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	2018/ 2014, %
Кошти банків	2549	2447	2060	1231	52	-98,0
Рахунки клієнтів	17707	37414	75203	70817	68936	289,3
Випущені єврооблігації	19340	29498	33417	34547	34497	78,4
Інші запозичені кошти	5252	7152	7040	7248	6567	25,0
Інші фінансові зобов'язання	188	1456	475	12	14	-92,6
Субординований борг	1657	2536	2807	2903	2880	73,8
Всього непохідних фінансових зобов'язань в іноземних валютах	46693	80503	121002	116758	112946	141,9
Всього непохідних фінансових зобов'язань в іноземній та національній валютах	104994	151469	194153	201625	198454	89,0
Частка зобов'язань в іноземних валютах в загальній величині зобов'язань банку, %	44,5	53,1	62,3	57,9	56,9	-

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Частка зобов'язань ПАТ «Ощадбанк» в іноземній валюті протягом 2014-2018 рр. зросла з 44,5 до 56,9%. Втім, у гривневому еквіваленті станом на кінець 2018 р. обсяг зобов'язань банку в іноземній валюті був на 2,9% нижчим ніж відповідний обсяг

активів (112,9 млрд проти 116,4 млрд у гривневому еквіваленті. Сама структура зобов'язань не є типовою для більшості комерційних банків, позаяк значну частку в ній складають випущені єврооблігації (30,5%), у зв'язку з чим частка коштів клієнтів сягає 61,0%, що на 20-25 відсоткових пунктів нижче ніж в середньому у банківській системі країни [12]. З іншого боку, дана стаття непохідних фінансових зобов'язань банку має найбільшу зростаючу динаміку – збільшення обсягів у гривневому еквіваленті у 3,9 рази протягом 2014-2018 рр.

Однак з наведеного не можна зробити висновок, що банк здійснює активну по залученню клієнтських коштів в іноземних валютах, оскільки зміна показників в табл. 2.2 багато в чому обумовлена коливаннями обмінного курсу національної грошової одиниці. За даними звітності ПАТ «Ощадбанк», середньорічний курс гривні до долара США при розрахунку валютної позиції у 2014 р. становив 15,77 грн/дол США, у 2015 р. – 24,00 грн/дол США, у 2016 р. – 27,19 грн/дол США, у 2017 р. – 28,07 грн/дол США, а в 2018 р. – 27,69 грн/дол США. Це відповідає майже дворазовій девальвації гривні у період 2014-2018 рр.

З огляду на вищевказане, отримання об'єктивної інформації щодо обсягів міжнародних валютно-фінансових операцій в ПАТ «Ощадбанк» потребує додаткових розрахунків впливу змін курсу звітної валюти (тобто української гривні) відносно іноземних валют, в яких банк проводив операції, на його активи і зобов'язання. З цією метою було використано наступний математичний інструментарій:

$$\Delta E_A = \sum_{i=1}^n (A_{i1} - A_{i0}) \cdot r_{i0}; \quad (2.1)$$

$$\Delta E_L = \sum_{i=1}^n (L_{i1} - L_{i0}) \cdot r_{i0}; \quad (2.2)$$

$$\Delta E_{RA} = \sum_{i=1}^n (r_{i1} - r_{i0}) \cdot A_{i1}; \quad (2.3)$$

$$\Delta E_{RL} = \sum_{i=1}^n (r_{i1} - r_{i0}) \cdot L_{i1}; \quad (2.4)$$

де: ΔE_A – вплив зміни абсолютної величини активів в іноземних валютах на загальну величину гривневого еквівалента валютних активів;

ΔE_L – вплив змін абсолютної величини зобов'язань в іноземних валютах на загальну величину гривневого еквівалента валютних зобов'язань;

A_{i0} , A_{i1} – величина активу в i -тій іноземній валюті на певну дату відповідно звітного і базового періодів;

L_{i0} , L_{i1} – величина зобов'язання в i -тій іноземній валюті на певну дату відповідно звітного і базового періодів;

r_{i0} , r_{i1} – офіційний курс гривні до i -тої валюти на певну дату відповідно звітного і базового періодів;

ΔE_{RA} , ΔE_{RL} – вплив змін офіційного курсу гривні до іноземних валют на загальну величину гривневого еквівалента валютних активів і зобов'язань.

Використовуючи наведені формули, проаналізуємо вплив від коливання офіційного курсу гривні щодо іноземних валют на величину активів ПАТ «Ощадбанк» у 2018 році (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Оцінка впливу змін офіційного курсу гривні щодо іноземних валют на величину непохідних фінансових активів ПАТ «Ощадбанк» у 2018 р., млн. од.

Назва валюти	Величина валютних активів станом на:		Офіційний курс гривні до іноземних валют станом на:		Всього	Відхилення величини валютних активів у гривневому еквіваленті у тому числі за рахунок:	
	початок року A_{i0}	кінець року A_{i1}	початок року r_{i0}	кінець року r_{i1}		зміни абс. величини іно валюти ΔE_L	зміни вал. курсу ΔE_{RA}
Долар США	2876	3701	28,07	27,69	21751	23158	-1406
Євро	307	430	33,50	31,71	3351	4121	-770
Всього	–	–	–	–	25102	27278	-2176

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Отже, валютні позиції досліджуваного банку у 2018 р. були відкриті у євро та доларах США. Обсяг валютний активів у доларах США протягом цього року зріс на 825 млн, євро – на 123 млн, що за незмінного курсу національної грошової одиниці мало б відповідати зміні абсолютної величини активів у гривневому еквіваленті на 27,3 млрд. Однак зміцнення обмінного курсу гривні до іноземних валют зумовило відхилення величини валютних активів майже на 2,2 млрд грн у бік зменшення. Як результат, балансова вартість непохідних фінансових активів ПАТ «Ощадбанк» зросла на 25,1 млрд грн.

За тим же принципом розрахуємо вплив зміни обмінного курсу гривні на динаміку валютних зобов'язань ПАТ «Ощадбанк» у 2018 році (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Оцінка впливу змін офіційного курсу гривні щодо іноземних валют на величину непохідних фінансових активів ПАТ «Ощадбанк» у 2018 р., млн. од.

Назва валюти	Величина валютних зобов'язань станом на:		Офіційний курс гривні до іноземних валют станом на:		Відхилення величини валютних зобов'язань у гривневому еквіваленті		
	початок року L_{i0}	кінець року L_{i1}	початок року r_{i0}	початок року L_{i0}	кінець року L_{i1}	початок року r_{i0}	
						зміни абс. величини іновалюти ΔE_A	зміни вал. курсу ΔE_{RA}
Долар США	3779	3610	28,07	27,69	-6116	-4744	-1372
Євро	317	408	33,50	31,71	2318	3049	-730
Всього	—	—	—	—	-3797	-1695	-2102

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

У 2018 р. валютні зобов'язання ПАТ «Ощадбанк» знизились на 3,8 млрд у гривневому еквіваленті, чому сприяло як зниження абсолютної величини зобов'язань, номінованих у доларах США (на 169 млн дол. США, тобто 4,7 млрд грн), так і зміцнення обмінного курсу національної грошової одиниці, завдяки якому гривневий еквівалент зобов'язань банку знизився на 2,1 млрд грн.

Надаліздійснимо оцінку ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» за допомогою ряду показників: рентабельність доходів МВФО та витрат, пов'язаних з ними, питома вага прибутків від МВФО у загальних прибутках банку, чистий спред за міжнародними валютно-фінансовими операціями тощо. Для цього узагальнимо динаміку проміжних індикаторів для розрахунку показників ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк». Згрупуємо підпроцентні активи (надані клієнтам кредити, кошти в банках) і пасиви (кошти банків, рахунки клієнтів) в загальному підсумку та виокремимо з них валютні активи і зобов'язання. Для аналізу продуктивності праці в сегменті, що відповідає за міжнародних напрям, наведемо дані про чисельність відповідних працівників та витрати на утримання відповідних структурних підрозділів протягом 2014-2018 рр. (табл. 2.5).

На основі проміжних індикаторів з табл. 2.5 та даних фінансової звітності розрахуємо показники ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» у 2014-2018 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.5

Динаміка проміжних індикаторів для розрахунку показників ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» у 2014-2018 рр., млн. грн.

Проміжні індикатори	2014	2015	2016	2017	2018
Дохід від міжнародних валютно-фінансових операцій	1650	2065	2586	2597	2861
у т. ч. процентний дохід	1593	1942	2359	1955	2168
Витрати на міжнародні валютно-фінансові операції	-1434	-1897	-2215	-2300	-2777
Прибуток від міжнародних валютно-фінансових операцій	216	168	371	297	84
Середньорічна величина сукупних активів,	113007	141705	184868	222256	225830
у т. ч. валютних активів	27714	40377	69148	90156	103763
Середньорічна величина підпроцентних активів	69045	80772	90218	94368	85047
у т. ч. підпроцентних валютних активів	23402	36018	49728	50505	42361
Середньорічна величина підпроцентних зобов'язань	74436	94598	130518	153406	155328
у т. ч. підпроцентних валютних зобов'язань	16058	30059	58562	74656	70518
Чисельність працівників, що здійснюють міжнародні валютно-фінансові операції, осіб	2440	2511	2008	1544	1493
Витрати на утримання персоналу валютних структурних підрозділів	5	7	7	8	9

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності та штатного розпису ПАТ «Ощадбанк».

Таблиця 2.6

Результати розрахунку показників ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» у 2014-2018 рр., %

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2018/ 2014
Рентабельність доходу від міжнародних валютно-фінансових операцій	13,1	8,1	14,3	11,4	9,9	-24,2
Рентабельність витрат, пов'язаних з міжнародними валютно-фінансовими операціями	15,1	8,9	16,7	12,9	10,2	-32,1
Рентабельність валютних активів	0,78	0,42	0,54	0,33	0,27	-64,9
Частка прибутку від міжнародних валютно-фінансових операцій в загальному прибутку банку	-	-	79,4	53,1	176,4	122,0
Дохід від міжнародних валютно-фінансових операцій до середніх сукупних активів	1,46	1,46	1,40	1,17	1,27	-13,2
Чистий спред за міжнародними валютно-фінансовими операціями	0,72	0,83	0,77	0,44	0,34	-53,0

Чиста процентна маржа міжнародними валютно-фінансовими операціями	2,83	1,84	1,18	0,73	0,90	-68,3
Прибуток від МВФО на одного працівника валютних підрозділів банку, млн. грн.	0,09	0,07	0,18	0,19	0,19	114,9
Прибуток від МВФО до витрат на утримання персоналу валютних підрозділів	43,2	24,0	53,0	37,1	31,6	-27,0

Джерело: укладено автором за даними Таблиці 2.5.

Рентабельність міжнародних валютно-фінансових операцій є найважливішим показником ефективності зовнішньоекономічної діяльності комерційного банку. Цей показник відображає частку прибутку від міжнародних операцій в доходах від їх проведення. Впродовж 2014-2018 рр. в ПАТ «Ощадбанк» даний рівень рентабельності знизився з 13,1% до 9,9%. Недоліком індикатора є неврахування ефективності щодо використання валютних ресурсів, оскільки рентабельність міжнародних валютно-фінансових операцій не показує прямої залежності між одержаним прибутком та використаними ресурсами. Тому також розраховують рентабельність витрат, пов'язаних з міжнародними операціями, яка для банку, що аналізується, скоротилась з 15,1% у 2014 р. до 10,2% у 2018 р. Найбільш стрімке падіння спостерігається за рентабельністю валютних активів – з 0,78% у 2014 р. до 0,27% у 2018 р. – що засвідчує випереджаючі темпи зростання загального обсягу валютних активів у банку порівняно з динамікою зростання прибутку, який вони генерують. Цей тренд відіграв основну роль також у зниженні чистої процентної маржі з 2,83% до 0,90%.

При цьому спостерігаються різновекторні тренди, що характеризують внесок міжнародних валютно-фінансових операцій у діяльність ПАТ «Ощадбанк». З одного боку, частка прибутку від цих операцій у загальному прибутку банку у 2018 р. перевищила 100%, відтак прибуток від МВФО перекрив збитки від внутрішньої діяльності банку та сформував позитивну рентабельність в кінцевому підсумку. З іншого боку, частка доходу від МВФО до середніх сукупних активів банку протягом 2014-2018 рр. знизилась з 1,46% до 1,27%, отже, частка найбільш дохідних активів в їх сукупному обсязі зменшується.

Чистий спред за міжнародними валютно-фінансовими операціями (різниця між середніми рівнями процентних ставок за наданими й залученими валютними ресурсами) характеризує ефективність процентної політики банку на ринку

валютних кредитів й депозитів. Дані табл. 2.6 вказують на зниження рівня цієї ефективності з 0,72 до 0,32 відсоткових пункти протягом 2014-2018 рр. Значний внесок у спадну динаміку зробила реструктуризація запозичень за випущеними єврооблігаціями на умов підвищення ставки за кредитом.

У підсумку можна стверджувати про скорочення ефективності міжнародний валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» при зростанні їх ролі та значення у формуванні прибутку банку. Це визначає необхідність оптимізації структури активів та пасивів банку, а також мінімізації ризиків міжнародний операцій.

2.2. Оцінка ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Державний ощадний банк України»

Валютний ризик. Позаяк ПАТ «Ощадбанк» здійснює операції в різних валютах, він може зазнавати негативного впливу валютного ризику, який полягає у загрозі виникнення втрат, недоотримання доходу або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливих змін курсів обміну валют та банківських металів на ринку внаслідок утримання відкритої валютної позиції. Основною метою управління валютним ризиком є обмеження негативного впливу змін курсів валют на фінансовий результат діяльності та капітал банку. З цією метою банк здійснює управління валютною позицією в розрізі окремих іноземних валют і банківських металів для забезпечення оптимального співвідношення між ризиком та дохідністю.

Виявлення та оцінка валютних ризиків здійснюється на основі:

- аналізу відкритих валютних позицій банку;
- VAR-методології оцінки валютних ризиків;
- аналізу концентрацій;
- аналізу можливих сценаріїв і моделювання;
- стрес-тестування [15].

У таблиці 2.7 представлений аналіз чутливості ПАТ «Ощадбанк» до збільшення і зменшення курсу долара США та євро по відношенню до гривні у результаті можливих змін курсів обмінювалют. В аналіз чутливості включені тільки непогашені залишки монетарних активів та зобов'язань, деноміновані в іноземній валюті, та коригування щодо їх переведення на кінець періоду з використанням відповідних змінених курсів обміну валют. Аналіз чутливості включає зовнішні кредити банку, коли валюти позичальника та кредитора відрізняються одна від одної.

Таблиця 2.7

Оцінка потенційних прибутків (збитків) ПАТ «Ощадбанк»
у зв'язку з наявністю валютного ризику у 2017-2018 рр., млн. грн.

Статті впливу валютного ризику	на 31.12.2018 р.		на 31.12.2017 р.	
	Гривня / Долар США +10%	Гривня / Долар США -5%	Гривня / Долар США +10%	Гривня / Долар США -5%
Вплив на прибуток та капітал	206	-103	-2079	1039
Вплив зміни справедливої вартості вбудованого опціону за ОВДП з індексованою вартістю	-	-	3238	-1606
Всього	206	-103	1159	-566
	Гривня / Євро +10%	Гривня / Євро -5%	Гривня / Євро +10%	Гривня / Євро -5%
	56	-28	-28	14

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Як видно, зміцнення курсу гривні до долара та євро має позитивний вплив на прибуток і капітал ПАТ «Ощадбанк» у 2018 р., тоді як у 2017 р. спостерігається зворотній ефект. Це пов'язано з тим, що величина потенційних прибутків (збитків) напряму залежить не лише від змін у вартості національної валюти щодо іноземних валют, в яких банк проводить операції, але й від розміру, а головне – виду валютної позиції банку (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Вплив зміни валютних курсів та виду валютної позиції на потенційні прибутки (збитки) комерційного банку

Джерело: укладено автором за даними [16, с. 46-47].

Отже, з 2018 р. ПАТ «Ощадбанк» має коротку валютну позицію, завдяки чому підвищення курсу національної валюти сприяє його прибутковості.

Відсотковий ризик (ризик зміни процентної ставки). Основна діяльність ПАТ «Ощадбанк» пов'язана з залученням/розміщенням процентних зобов'язань/активів, внаслідок чого відсотковий ризик є одним з основних фінансових ризиків, на які наражається банк при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Основною метою управління процентним ризиком є обмеження несприятливого впливу змін відсоткових ставок на фінансовий результат і капітал банку.

Управління процентним ризиком здійснюється в основному шляхом встановлення та перегляду кривих дохідності по залученню/розміщенням, а також встановлення цільового значення процентного спреду. З метою забезпечення планового обсягу чистого процентного доходу та цільового значення процентного спреду ПАТ «Ощадбанк» здійснює управління структурою балансу, зокрема, процентними активами і зобов'язаннями, з урахуванням дотримання оптимального співвідношення процентного ризику та дохідності.

Управління процентним ризиком здійснюється за допомогою наступних методів та інструментів:

- встановлення та перегляд кривих дохідності із залучення та розміщення коштів в розрізі валют;
- встановлення лімітів та обмежень на проведення банківських операцій;
- встановлення процентного спреду як цільового показника діяльності банку;
- структурне управління балансом банку;
- аналіз можливих сценаріїв і моделювання;
- аналіз процентного GAP;

– метод дюрації[17].

Відсотковий ризик є одним з найменших в міжнародній діяльності ПАТ «Ощадбанк», оскільки більшість кредитних договорів та інших договорів щодо фінансових активів та зобов'язань банку містить параграф щодо можливості зміни процентної ставки за вимогою кредитора. Банк здійснює моніторинг своєї процентної маржі на постійній основі. На сучасному етапі не спостерігається передумов для того, щоб процентна маржа могла піддатись значному впливу ризику зміни процентної ставки та ризику зміни грошових потоків. В таблиці 2.8 наведений аналіз чутливості досліджуваного банку до процентного ризику, який був проведений на основі можливих змін.

Таблиця 2.8

Оцінка потенційних прибутків (збитків) ПАТ «Ощадбанк»
у зв'язку з наявністю відсоткового ризику у 2017-2018 рр., млн. грн.

	на 31.12.2018 р.		на 31.12.2017 р.	
	Процентна ставка +1%	Процентна ставка -1%	Процентна ставка +1%	Процентна ставка -1%
Активи:				
Кошти в банках	109	-109	167	-167
Кредити, надані клієнтам	675	-675	745	-745
Інвестиції	1165	-1165	980	-980
Зобов'язання:				
Кошти банків	-541	541	-64	64
Рахунки клієнтів	-1540	1540	-1501	1501
Випущені єврооблігації	-345	345	-345	345
Інші запозичені кошти	-66	66	-73	73
Субординований борг	-29	29	-29	29
Чистий вплив на прибуток до оподаткування	-30	30	-120	120

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Ризик ліквідності. Ризик ліквідності виникає внаслідок невідповідності строків та сум надходження/списання грошових коштів та полягає у загрозі виникнення втрат, недоотримання доходу або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок неспроможності банку вчасно, в повному обсязі та мінімальними втратами покрити потреби у грошових коштах для виконання своїх грошових зобов'язань.

Основною метою управління ризиком ліквідності є забезпечення наявності обсягу ліквідних коштів, достатнього для покриття поточних та планових потреб з

метою оптимізації витрат Групи, пов'язаних з забезпеченням необхідного обсягу ліквідних коштів. Управління ризиком ліквідності направлене також на забезпечення спроможності банку покривати відтік грошових коштів за кризовим сценарієм (в разі системної кризи, або близької до системної кризи ліквідності).

Виявлення та оцінка ризику ліквідності здійснюється на основі:

- аналізу руху грошових потоків;
- аналізу розривів ліквідності;
- аналізу концентрацій активів та зобов'язань;
- аналізу сценаріїв, включаючи сценарії кризових ситуацій, які полягають у моделюванні аномальної поведінки ринку;
- аналізу ситуації на фінансовому ринку в розрізі окремих фінансових інструментів[18].

Проаналізуємо ризик ліквідності ПАТ «Ощадбанк», розглянувши динаміку розривів ліквідності на основі балансової вартості фінансових активів та зобов'язань банку у 2014-2018 рр. (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Концентрація ризику ліквідності ПАТ «Ощадбанк» у 2014-2018 рр., млн грн

Показники	Активи і зобов'язання за строками погашення				
	До 1 місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	1-5 років	Понад 5 років
31 грудня 2018 р.:					
Фінансові активи	38035	14123	37200	63507	53024
Фінансові зобов'язання	89174	37269	40774	27954	3283
Розрив ліквідності	-51139	-23146	-3574	35553	49741
Розрив ліквідності, % ¹	-24,8	-11,2	-1,7	17,3	24,2
31 грудня 2017 р.:					
Фінансові активи	40441	7954	58120	56289	39512
Фінансові зобов'язання	89056	26283	37564	42401	6321
Розрив ліквідності	-48615	-18329	20556	13888	33191
Розрив ліквідності, %	-24,0	-9,1	10,2	6,9	16,4
31 грудня 2016 р.:					
Фінансові активи	49025	4842	24131	81462	26028
Фінансові зобов'язання	99387	17116	27481	39842	10327
Розрив ліквідності	-50362	-12274	-3350	41620	15701
Розрив ліквідності, %	-27,2	-6,6	-1,8	22,4	8,5
31 грудня 2015 р.:					
Фінансові активи	48559	4954	24381	37268	29084
Фінансові зобов'язання	63421	16506	21678	36576	13288
Розрив ліквідності	-14862	-11552	2703	692	15796
Розрив ліквідності, %	-10,3	-8,0	1,9	0,5	11,0
31 грудня 2014 р.:					

Фінансові активи	14374	19071	31988	30751	19929
Фінансові зобов'язання	32444	28011	15174	26801	2563
Розрив ліквідності	-18070	-8940	16814	3950	17366
Розрив ліквідності, %	-15,6	-7,7	14,5	3,4	15,0

Примітка: розрив ліквідності у процентному відношенні до всіх активів.

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Дані табл. 2.9 свідчать про негативні тенденції щодо концентрації ризику ліквідності ПАТ «Ощадбанк». Пропри виявлену при аналізі фінансової діяльності надмірну ліквідність досліджуваного банку, вона акумульована в активах строком погашення від 1 до 5 років, а також понад 5 років. Протягом 2014-2018 рр. співвідношення позитивного розриву ліквідності для активів з строком погашення 1-5 років із загальним обсягом активів банку зросло з 3,4 до 17,3%, а для активів зі строком погашення понад 5 років – з 15,0 до 24,2%. Для активів зі строком погашення 3-12 місяців позитивний розрив ліквідності з 14,5% від загального обсягу активів у 2014 р. знизився до негативного розриву -1,7% станом на кінець 2018 р. Найбільшою мірою концентрація ризику ліквідності посилилась для активів зі строком погашення до 1 місяця (з -15,6 до -24,8%) та 1-3 місяці (з -7,7 до -11,2%). Хоча ПАТ «Ощадбанк» має в розпорядженні достатній обсяг резервів для покриття ризику ліквідності для активів строком погашення до 3 місяців, проблема подолання негативний трендів до концентрації ризику в цих активах набуває дедалі більшої актуальності для керівництва банку.

Географічний ризик. Діяльність ПАТ «Ощадбанк» орієнтована в основному на внутрішній ринок. Фінансові активи, розміщені в інших країнах, представлені коштами на рахунках в банках-нерезидентах. Основна питома вага фінансових зобов'язань, залучених від нерезидентів, представлена кредитами від міжнародних та інших фінансових організацій, субординованим боргом в доларах США, та іншими запозиченнями від резидентів країн ОЕСР (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Концентрація географічного ризику фінансових активів та зобов'язань
ПАТ «Ощадбанк» станом на 31 грудня 2018 р., млн. грн.

Показники	Україна	Країни ОЕСР	Інші країни	Всього
1	2	3	4	5
Активи				
Грошові кошти та рахунки в	10601	-	-	10601

Національному банку України				
Кошти в банках	698	10268	-	10966
Кредити, надані клієнтам	67543	-	-	67543
Інвестиції	116590	-	-	116590
Інші фінансові активи	190	-	-	190
Всього непохідних фінансових активів	195622	10268	-	205890
Зобов'язання				
Кошти банків	52	-	2	54
Рахунки клієнтів	153680	128	208	154016
Випущені єврооблігації	-	34497	-	34497
Інші запозичені кошти	290	6328	-	6618

Продовження Таблиці 2.10

1	2	3	4	5
Інші фінансові зобов'язання	376	12	-	388
Всього непохідних фінансових зобов'язань	154399	43845	210	198454
Чиста позиція за непохідними фінансовими інструментами	41222	-33577	-210	-

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Як видно, 95,0% фінансових активів та 77,8% зобов'язань ПАТ «Ощадбанк» знаходяться на території України. В результаті чиста позиція банку на внутрішньому ринку за непохідними фінансовими інструментами складає 41,2 млрд у грн, тоді як на ринках країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) вона становить -33,6 млрд грн. При цьому активи досліджуваного банку на території ОЕСР зосереджені лише у вигляді коштів в інших банках, тоді як зобов'язання сформовані за рахунок єврооблігацій й інших запозичень закордоном. Отже, дохідність активів, сконцентрованих в ОЕСР, залишається низькою, тоді як витрати на розрахунки за зобов'язаннями – високими. Концентрація географічного ризику ПАТ «Ощадбанк» в країнах ОЕСР, хоча і не є критичною, проте зумовлює актуальність пошуку та обґрунтування механізмів удосконалення управління міжнародними валютно-фінансовими операціями досліджуваного банку.

Кредитний ризик. Кредитний ризик являє собою ризик фінансового збитку для ПАТ «Ощадбанк» в результаті невиконання позичальником чи контрагентом свого зобов'язання. Кредитний ризик виникає, головним чином, у зв'язку з кредитами, наданими авансами та інвестиційними цінними паперами [19, с. 328].

Для цілей звітності з управління ризиками банк розглядає та консолідує всі елементи кредитного ризику, такі як ризик невиконання своїх зобов'язань окремими позичальниками та контрагентами, а також ризики, властиві певним країнам та галузям.

Оцінка кредитного ризику для цілей управління ризиками є комплексною і вимагає використання певної моделі, оскільки експозиція кредитного ризику змінюється залежно від змін ринкових умов, очікуваних грошових потоків і часу. ПАТ «Ощадбанк» класифікує кредитні ризики за трьома групами (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Класифікаційні ознаки та індикатори кредитного ризику ПАТ «Ощадбанк»

Дефолт	Суттєвий кредитний ризик	Низький кредитний ризик
– кількість днів простроченої заборгованості (корпоративний та роздрібний бізнес та фінансова дебіторська заборгованість 90+, міжбанківські операції 7+, цінні папери 30+); – подія реструктуризації внаслідок фінансових труднощів позичальника; – смерть позичальника – фізичної особи; – введення тимчасової адміністрації в банку; – подія дефолту на основі кредитного рейтингу (корпоративний бізнес, міжбанківські операції).	– зміни ймовірності дефолту на звітну дату відносно значення на момент первісного визнання понад порогового значення (кредитні операції роздрібногo бізнесу); – зміна кредитного рейтингу визначеного відповідно внутрішньої рейтингової моделі понад порогового значення (кредитні операції корпоративного бізнесу); – досягнення порогового значення кількості днів прострочення заборгованості (понад 30 днів для кредитних операцій роздрібногo та корпоративного бізнесу).	– фінансовий інструмент має низький ризик настання дефолту (зовнішній рейтинг позичальника – інвестиційного рівня; відсутні прострочені платежі або наявна прострочка до 30 днів (міжбанківських кредитів – 1 день, для емітентів цінних паперів - до 7 днів); – позичальник має високий «потенціал» для виконання своїх зобов'язань за контрактними потоками грошових коштів у короткостроковій перспективі; – несприятливі зміни економічних умов та умов ведення господарської діяльності у довгостроковій перспективі можуть призвести, але не обов'язково призведуть, до зменшення здатності позичальника виконувати свої зобов'язання за контрактними потоками грошових коштів.

Джерело: укладено автором за даними фінансової звітності ПАТ «Ощадбанк».

Станом на 31.12.2018 року кредити, надані клієнтам, що прострочені більше 90 днів (NPLs – non-performing loans), становили 68,6 млрд грн, що складала 52% загальної суми кредитів клієнтів до вирахування резервів під очікуванні кредитні збитки. У тому числі кредити, надані клієнтам Кримського республіканського управління, становили 24,2 млрд грн. Без врахування кредитів, наданих цим клієнтам, кредити, прострочені більше 90 днів, становили 41%. Порівняно з 2017

р. частка прострочених на понад 90 днів кредитів (без урахування Кримського управління) зростає на 6 відсоткових пунктів у відносному вираженні та на 6,4 млрд грн – в абсолютному значенні, що є істотним посиленням кредитного ризику банку та сягає найвищого рівня за аналізованих період (з 2014 р.).

Поряд з цим слід зазначити, що ПАТ «Ощадбанк» має деякі інструменти послаблення кредитного ризику. Так значна частина прострочених корпоративних кредитів забезпечена ліквідною заставою, та надана підприємствам, які мають потенційну можливість відновити власну платоспроможність. Кредити, надані фізичним особам, переважно забезпечені нерухомістю, транспортними засобами. Навіть у разі недостатньої вартості забезпечення для погашення кредиту банк не втрачає права вимоги на отримання платежів від позичальника до повного погашення кредиту. Чиста балансова вартість кредитно-знецінених кредитів банку станом на 31.12.2018 р. складала 17,7 млрд грн, а вартість забезпечення (транспортні засоби, обладнання та інше рухоме майно, нерухоме майно, цілісно-майнові комплекси, майнові права на грошові кошти, інші види забезпечення), яка використовується при розрахунку резерву під очікувані кредитні збитки, становила 10,6 млрд грн.

Таким чином, зниження кредитного ризику залишається одним з найбільш актуальних завдань щодо підвищення ефективності валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк», у тому числі міжнародних.

Висновки до розділу 2

Протягом 2014-2018 рр. роль міжнародних валютно-фінансових операцій у забезпеченні загальних прибутків ПАТ «Ощадбанк» невинно зростала, про що свідчить зростання частки активів в іноземній валюті з 27,2 до 56,5%. Водночас рентабельність цих операцій має сталу тенденцію до зниження (з 13,1 до 9,9%), що негативно позначається на динаміці прибутковості банку. Спостерігаються й інші різновекторні тенденції щодо внеску міжнародних валютно-фінансових операцій

у діяльність ПАТ «Ощадбанк». З одного боку, частка прибутку від цих операцій у загальному прибутку банку у 2018 р. перевищила 100%, відтак прибуток від МВФО перекрив збитки від діяльності банку на внутрішньому ринку. З іншого боку, частка доходу від МВФО до середніх сукупних активів банку протягом знизилась з 1,46 до 1,27%, отже, частка найбільш дохідних активів в їх сукупному обсязі зменшується. Структура фінансових зобов'язань ПАТ «Ощадбанк» істотно деформована в результаті залучення коштів під випуск єврооблігацій, однак це вписується в логіку банків державної форми власності, які поряд зі звичайною комерційною діяльністю виконують функції політичного характеру.

Серед ризиків міжнародної діяльності, на які наражається ПАТ «Ощадбанк», найбільш загрозливими є ризик ліквідності у співвідношенні активів і зобов'язань строком погашення до 3 місяців, де розрив ліквідності сягає 24,8% у процентному відношенні до всіх активів, а також ризик зміни процентної ставки, зростання якої матиме негативний чистий вплив на прибуток до оподаткування. Валютний ризик є менш істотним, оскільки банк має коротку відкриту позицію, за якої зміцнення національної валюти, що спостерігається протягом останнього часу, позитивно впливає на прибутковість банку. Завдяки тому, що 95% активів банку розміщені на внутрішньому ринку. Географічний ризик ПАТ «Ощадбанк» теж залишається незначним. Проте дохідність активів, сконцентрованих закордоном, залишається низькою, тоді як витрати на розрахунки за зобов'язаннями доволі високими.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1. Пропозиції щодо підвищення ефективності та мінімізації ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Державний ощадний банк України»

Аналіз міжнародної господарської діяльності ПАТ «Ощадбанк» засвідчив, що основні напрями підвищення ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій банку перебувають в площині оптимізації структури фінансових активів та зобов'язань. Тому доцільними вбачаються наступні напрями удосконалення управління фінансовою діяльністю досліджуваного комерційного банку:

- цілеспрямоване підвищення питомої ваги активів, які дають процентний дохід і сприяють збільшенню власного капіталу банку, що вимагає більш гнучкої процентної і маркетингової політики, спрямованої на залучення нових вкладників;
- нарощення обсягів та частки ділових активів, що приносять найбільші доходи (кошти в інших комерційних банках, надані клієнтам кредити, інвестиції) та зменшення до нормативного рівня частки решти активів (основних засобів і нематеріальних активів). Результатом такого управління має стати відновлення частки кредитів у структурі активів банку до рівня 40%;
- оптимізація процентної ставки по активних операціях банку шляхом врахування ставок конкуруючих комерційних банків та співвідношення попиту і пропозиції на кредитному ринку України поряд з впливом стандартних факторів, що визначають розмір відсотка (рівень інфляції, облікова ставка, характер забезпечення, розмір позики, термін позики, витрати на оформлення і контроль);
- підвищення частки більш ризикових кредитів, що надаються під вищі відсотки, у портфелі досліджуваного банку. При виваженому управлінні подібні ризикові операції можуть значно підвищити рентабельність валютно-фінансових операцій банку. Це потребує точного визначення рівня допустимості ризику, а

також розробки проектів ухвалення негайних рішень щодо доцільності здійснення конкретних ризикових операцій. Альтернативним підходом може стати створення системи заходів з мінімізації можливості витрат банку при здійсненні конкретної ризикової операції;

- підвищення обсягу доходів та рівня рентабельності від здійснення інших операцій банку, крім валютно-фінансових, тобто від надання так званих послуг «небанківського» характеру. Це дозволить підвищити ефективність торговельних, комісійних і інших операційних доходів банку, таких як доходи від розрахунково-касового обслуговування, запровадження нових банківських продуктів, розвиток «зарплатних проектів», доходи відфакторингових і лізингових операцій, від надання поручительства, гарантій тощо;

- оптимізація операційних витрат на надання банківських послуг з метою зниження їх собівартості, адже здешевлення послуг – це шлях до вищого ніж у конкурентів прибутку за рахунок зростання обсягу пропозиції, а отже це вагомий чинник підвищення конкурентоспроможності і фактор забезпечення позитивного іміджу комерційного банку. З огляду на зазначене, особливу увагу слід звертати на збереження високої якості послуг при скороченні витрат на них;

Поряд з цим важливо відзначити низку дороговказів та критеріїв, дотримання яких забезпечуватиме підґрунтя для ефективного управління ризиками, активами і зобов'язаннями ПАТ «Ощадбанк». За умов, що склалися у внутрішньому та зовнішньому середовищі банку, його система управління має забезпечувати:

- урахування балансових та ринкових ризиків при розподілі капіталу банку між забезпеченням стійкості та безпеки, з одного боку, і підтримкою належної платоспроможності, з іншого боку;

- постійний моніторинг та підпорядкування системи поточного управління активами і зобов'язаннями банку відповідно середньостроковим і довгостроковим цілям банку;

- інструкції з управління ризиком негайної ліквідності (до 3 місяців) та відповідними фондами банку з обов'язковим передбаченням процедур у випадку виникнення системної або близької до системної кризи ліквідності;

- оперативне управління ризиками міжнародних валютно-фінансових операцій банку, насамперед відсотковим, валютним та ризиком концентрації;
- запровадження лімітів по ринкових ризиках і ризику негайної ліквідності згідно цілей оптимізації валютно-фінансової діяльності банку;
- встановлення системи контролю за операціями казначейства банку;
- запровадження моніторингу результатів за шістьма вказаними вище цілями та проведення низки управлінських заходів для приведення структури балансу і позабалансових позицій у відповідність зі стратегічними цілями та пріоритетами довгострокової політики банку.

Як видно, специфіка здійснення міжнародних валютно-фінансових операцій комерційних банків полягає у тому, що підвищення ефективності і рентабельності цих операцій безпосередньо пов'язані з управлінням банківськими ризиками. З огляду на ситуацію, що склалася, вважаємо, що ключовим елементом мінімізації ризиків у ПАТ «Ощадбанк» має стати розбудова ефективної системи управління ними за чотирма пріоритетними ризиками – кредитним, ліквідності, процентним, концентрації. Базові принципи та напрями управління цими ризиками включають:

- дотримання принципу зважених ризиків та принципу поділу ризиків;
- систематичний аналіз платоспроможності клієнтів банку;
- системний аналіз платоспроможності, кредитоспроможності самого банку;
- рефінансування кредитів;
- спрямованість на диверсифікацію кредитного портфеля через широкий перерозподіл кредитів у менших сумах серед більшої кількості клієнтів при зростанні загального обсягу міжнародних валютно-фінансових операцій банку;
- страхування кредитів і депозитів;
- використання застави, реальних персональних і «уявних» гарантій;
- хеджування валютних операцій;
- розширення спектру здійснюваних міжнародних валютно-фінансових операцій.

Втілення окреслених принципів у діяльності досліджуваного банку потребує передусім модернізації його організаційної системи управління. Наразі основну

роль в цій системі відіграють Комітет з управління активами і пасивами (КУАП) як центр управління ризиками і Комітет Спостережної ради з ризик-менеджменту як центр моніторингу ризиків діяльності ПАТ «Ощадбанк». Для формування ефективно функціонуючого, організаційно-економічного середовища з метою мінімізації ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій банку його організаційна система управління в частині управління ризиками має включати як Кредитний комітет, так і КУАП.

Відповідальність за моніторинг й управління ризиками доцільно покласти на Казначейство та на спеціально створені групи за напрямками «ризик-менеджмент», «фінанси та рейтинги», «внутрішній контроль» і «fraud-менеджмент». Назрілою проблемою є запровадження і забезпечення належного функціонування системи внутрішнього контролю через внутрішній аудит та Департамент фінансового моніторингу. З огляду мінливий характер регулювання банківського середовища доцільно також заснувати групу «Compliance» для моніторингу дотримання процесу управління ризиками і функціями дотримання нормативів НБУ та вимог діючого законодавства (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Рекомендована організаційна система управління ризиками міжнародної діяльності ПАТ «Ощадбанк»

Джерело: укладено автором.

Проаналізуємо роль і завдання наведених на рис. 3.1 структурних елементів. У віданні Кредитного комітету має перебувати прийняття рішень про проведення банком активних операцій у рамках повноважень, встановлених Правлінням. Це, зокрема, рішення про затвердження лімітів на операції з іншими банками та на придбання цінних паперів, про здійснення моніторингу погашення кредитів й про оцінювання якості кредитного портфелю. У безпосереднє відання Кредитного комітету, безумовно, має увійти нагляд за масштабними кредитними проектами, погодження різноманітних кредитних продуктів, розроблення та затвердження методики, форм, порядків, інструкцій та інших регламентних і процедурних документів щодо моніторингу, виявлення, оцінки, контролю, звітування й оптимізації кредитних ризиків на всіх рівнях. Засідання Кредитного комітету доцільно проводити на щомісячній основі.

Роботу Кредитного комітету необхідно тісно пов'язати з напрямом «Ризик-менеджмент», який буде розробляти та підтримувати в актуальному стані всі принципи, методики, політики й конкретні інструменти для ідентифікації, оцінки й контролю кредитного ризику (насамперед у процесі кредитування), а також формуватиме платежі й забезпечуватиме відшкодування неоплачених боргів на ранніх стадіях, на постійній основі здійснюватиме стрес-тестування кредитного ризику банку.

Позаяк зниження кредитного ризику перебуває серед пріоритетних завдань Правління досліджуваного банку, необхідно розглянути основоположні принципи та конкретні механізми вдосконалення системи управління ним. Управління кредитним ризиком повинно здійснюватися шляхом встановлення лімітів для окремих позичальників та груп позичальників, які визначаються на основі рекомендацій відповідного кредитного підрозділу банку і підрозділу ризик-менеджменту та затверджуються відповідним уповноваженим колегіальним органом Банку. Якщо сума кредиту перевищує ліміт повноважень правління, такі кредити мають затверджуватися рішенням Спостережної ради.

Необхідно зазначити, що посилення кредитного ризику ПАТ «Ощадбанк» відбулося, серед іншого, в результаті часткової децентралізації процесу прийняття

рішень про надання кредитів. Як наслідок, банк делегував окремі функції з управління кредитним ризиком від кредитних комітетів центрального апарату до регіональних (обласних) філій, надавши регіональним офісам право проводити певні операції, в межах встановлених лімітів та повноважень, без отримання дозволу кредитних комітетів вищої інстанції.

Вбачається за доцільне провести зворотну роботу з централізації прийняття рішень зі здійснення кредитних операцій, зокрема централізованого прийняття рішення за клієнтами мікро, малого та середнього бізнесу більше ніж в половини регіональних (обласних) філій. Слід впровадити систему «Кредитна фабрика», з використанням якої відбуватиметься аналіз кредитоспроможності позичальників фізичних осіб та прийняття рішення щодо здійснення операції верифікаторами, які є членами малого кредитного комітету з роздрібного бізнесу. Рішення щодо здійснення активних операцій з великими корпоративними клієнтами необхідно залишити виключно за Кредитним комітетом банку.

Також потребує розробки й затвердження системний підхід щодо вжиття системних заходів забезпечення якнайбільших обсягів повернення прострочених кредитів. Напрямок «Ризик-менеджмент» повинен на ранній стадії виявляти всі можливі проблемні кредити та регулярно надавати розпорядження щодо передачі їх кредитним інспекторам для подальшого їх опрацювання Службою безпеки банку. До повноважень і обов'язків цієї служби слід віднести одержання, перевірку документації по корпоративних позичальниках й позичальниках-фізичних особах, проведення внутрішніх розслідувань для виявлення причин зростання кредитного ризику, розробку плану заходів зі стягнення заборгованості, проведення перевірок застав по кредитах, здійснення охорони цих застав у разі потреби.

У разі передачі банком розгляду справи до суду на Службу безпеки має бути покладений обов'язок проводити переговори з проблемними позичальниками щодо їх кредитів під час судового розгляду. Мета цих переговорів – вирішення питань продажу застави на аукціоні, арешту рахунків позичальників в інших комерційних банках, передавання прав власності на майно, під заставу якого був одержаний кредит (у випадку іпотеки, кредитів на купівлю транспортних засобів

тощо). За наявності застави і переконливих свідчень того, що фінансові труднощі позичальника є тимчасовими, а сам він матиме можливість повернути кредит в осяжній перспективі, ПАТ «Ощадбанк» доцільно пропонувати реструктуризацію боргу на умовах особистих гарантій, додаткового забезпечення, перегляду норми відсотка і графіку погашення заборгованості. Проте необхідно дотримуватись принципу обов'язкової наявності переконливих доказів повернення і надійного забезпечення прострочених кредитів перш ніж ухвалювати рішення щодо їхнього рефінансування.

Необхідним вбачається запровадження міжнародного досвіду оцінки та управління кредитним ризиком на основі аналізу та моделювання системи фінансово-кредитного забезпечення ПАТ «Ощадбанк» [20, с. 193]. Зокрема, слід запровадити моделі оцінки кредитного ризику ECL, які базуються на використанні ризик-параметрів імовірності дефолту (PD), експозиції на момент дефолту (EAD) та рівня збитків на момент дефолту (LGD) з урахуванням прогнозованої інформації, та ефективної процентної ставки по кредитній операції.

Оцінка PD за кредитними операціями корпоративного та роздрібного бізнесу здійснюється на основі аналізу міграцій позичальників / кредитних операцій по групах прострочення заборгованості портфелів однорідних позичальників / кредитів. Використовуючи прогнози розвитку та відповідні моделі впливу показників макросередовища, банку доцільно трансформувати отримані значення PD з урахуванням стадії економічного циклу – “point-in-time” (PIT) PD. Для оцінки ECL по вкладенням в державні цінні папери, значення ризик параметрів отримується на основі рейтингової оцінки наданої міжнародним рейтинговим агентством Moodys відповідно до статистичної інформації агентства та з урахування індивідуального рейтингу країни.

LGD визначається як рівень втрат у випадку дефолту позичальника і являє собою оцінку заборгованості чи експозиції, що не може бути отримана або відшкодована. Оцінка здійснюється на основі моделі що враховує матеріальну вартість забезпечення та імовірності відновлення з дефолту кредитної операції. Матеріальна вартість забезпечення визначається із врахуванням типу забезпечення

та оцінці можливого відшкодування в разі його реалізації (застосування дисконтів по типах забезпечення). Оцінка імовірності відновлення з дефолту здійснюється в розрізі груп прострочення за портфелями однорідних позичальників або кредитів.

EAD являє собою очікувану суму заборгованості на момент настання дефолту. Моделювання значення EAD здійснюється з врахуванням графіку боргу та оцінкою можливого збільшення боргу за рахунок утилізації доступного (в разі наявності) невикористаного ліміту по кредитній операції, реалізації гарантій тощо. Врахування позабалансових операцій здійснюється через застосування фактору кредитної конверсії (CCF) або фактору середнього рівня утилізації чи використання доступного позичальнику ліміту (UTIL), що мають визначатися відповідно до історичних даних досліджуваного банку за такими операціями та враховувати специфіку кредитної операції та позичальника.

Насамкінець слід зазначити, що розрахунок очікуваних кредитних збитків (а, отже, й ризиків) повинен здійснюватися з урахуванням очікувань щодо зміни основних макроекономічних показників.

Що стосується інших структурних підрозділів з управління ефективністю і ризиками міжнародних валютно-фінансових операцій, то Казначейству доцільно доручити функції операційного управління активами та зобов'язаннями, а також контроль за позиціями ліквідності та аналіз чутливості до змін процентної ставки згідно з інструкціями і рекомендаціями напряму «Фінанси та рейтинги» і власних оцінок експертів банку. Поряд з цим Казначейству необхідно відслідковувати та контролювати дотримання нормативів ризику, передбачених постановами НБУ та іншими нормативно-правовими актами чинного законодавства.

Звідси, сфера обов'язків напряму «Фінанси та рейтинги» має охоплювати розроблення й актуалізацію внутрішніх нормативів з питань моніторингу, оцінки та контролю за процентним ризиком і ризиком ліквідності, а також підготовку управлінських звітів щодо цих ризиків. Співробітники банку, що працюватимуть за напрямом «Фінанси та рейтинги» мають щодня проводити розрахунок та забезпечувати контроль за дотриманням в ПАТ «Ощадбанк нормативів НБУ за

показниками ліквідності, а також граничних індикаторів ризику ліквідності, визначених самим банком згідно власної політики управління цим ризиком.

Інноваційним напрямом у структурі управління ризиками міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» має стати «Fraud-менеджмент», суть якого полягає у розбудові системи запобігання шахрайським й іншим несанкціонованим діям персоналу банку та третіх осіб. До безпосередньої сфери обов'язків «Fraud-менеджмент» мають увійти протидія шахрайству (зовнішньому та внутрішньокорпоративному), виявлення підозрілих операцій в технологіях та процесах банку, управління операційними ризиками.

Поряд з цим необхідно наголосити на тому, що цілі досягнення максимальної прибутковості та забезпечення оптимальної ліквідності активів можуть вступати у протиріччя один з одним. У такому випадку необхідно дотримуватись принципу пріоритетності ліквідності над прибутковістю. З цією метою департамент банку з фінансового моніторингу повинен щоденно відслідковувати стан ліквідності ПАТ «Ощадбанк», тоді як напрямок «Фінанси та рейтинги» – моніторити дотримання відповідних нормативів Національного банку України. Звіти обох структурних підрозділів повинні надаватись Казначейству для вирішення ним поточних проблем з управління ліквідністю.

Казначейство банку має аналізувати графіки платежів, управляти поточною ліквідністю, керувати позицією ліквідності в оперативному режимі за рахунок розміщення та/або залучення короткострокових позик на міжбанківському ринку, купівлі/продажу цінних паперів, здійснення інших фінансових операцій. До кола обов'язків Казначейства також має входити аналіз можливих наслідків відтоку значних обсягів активів занайбільшими клієнтами, щоб максимально знижувати імовірність непередбачуваних змін у структурі активів та зобов'язань банку. Казначейство повинно забезпечувати дотримання вимог обов'язкового резерву та нормативних показників ліквідності.

3.2. Прогнозна оцінка реалізації запропонованих заходів

Практична реалізація запропонованих у випускній кваліфікаційній роботі рекомендації з підвищення ефективності та оптимізації ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» сприятиме зростанню загальної рентабельності банку, збалансуванню його активів та зобов'язань, оптимізації співвідношення короткої та довгої валютної позиції, зростанню продуктивності роботи підрозділів, задіяних у здійсненні міжнародних валютно-фінансових операцій, і скороченню витрат на їх утримання.

Відповідні зміни проявляться у позитивній динаміці ряду індикаторів фінансової стійкості ПАТ «Ощадбанк». Зокрема, слід відзначити зростання частки високоліквідних активів для покриття зобов'язань строк, погашення яких складає до 3 місяців. Це сприятиме мінімізації ризику миттєвої та поточної ліквідності, а отже, дозволить оптимізувати резерви досліджуваного банку, що, своєю чергою, сформує передумови для зростання чистого процентного доходу, непроцентних доходів та балансового прибутку від міжнародних валютно-фінансових операцій. Водночас удосконалення організаційної системи управління кредитним ризиком через запровадження більш надійних та продуктивних інструментів зменшення питомої ваги прострочених й інших проблемних кредитів дозволить сформувати висхідний тренд зростання чистої процентної маржі за міжнародними валютно-фінансовими операціями ПАТ «Ощадбанк».

За оцінками експертів Правління Ощадбанку, імплементація викладених у підрозділі 3.1 заходів з оптимізації портфелю доходних активів та підвищення якості й надійності кредитного портфелю дадуть можливість банку наростити частку кредитів клієнтам у структурі активів, водночас підвищивши якість цих кредитів в контексті ймовірності їх повернення. За цих умов зростання доходу від міжнародних валютно-фінансових операцій очікується на рівні близько 25%. З іншої сторони, реформування організаційної системи управління ризиками міжнародних валютно-фінансових операцій згідно викладених вище пропозицій

дасть змогу оптимізувати структуру активів в іновалюті шляхом збільшення частки високодохідних активів без нарощення розриву поточної ліквідності. Завдяки цьому очікується скорочення резерву на знецінення кредитів та авансів клієнтам банку на рівні близько 15%.

Беручи за основу ці показники, спрогнозуємо тенденції міжнародних валютно-фінансових операцій Ощадбанку за умов реалізації запропонованих заходів відповідно до трьох базових сценаріїв розвитку зовнішнього середовища для діяльності банку: песимістичного, реалістичного та оптимістичного (рис. 3.2).

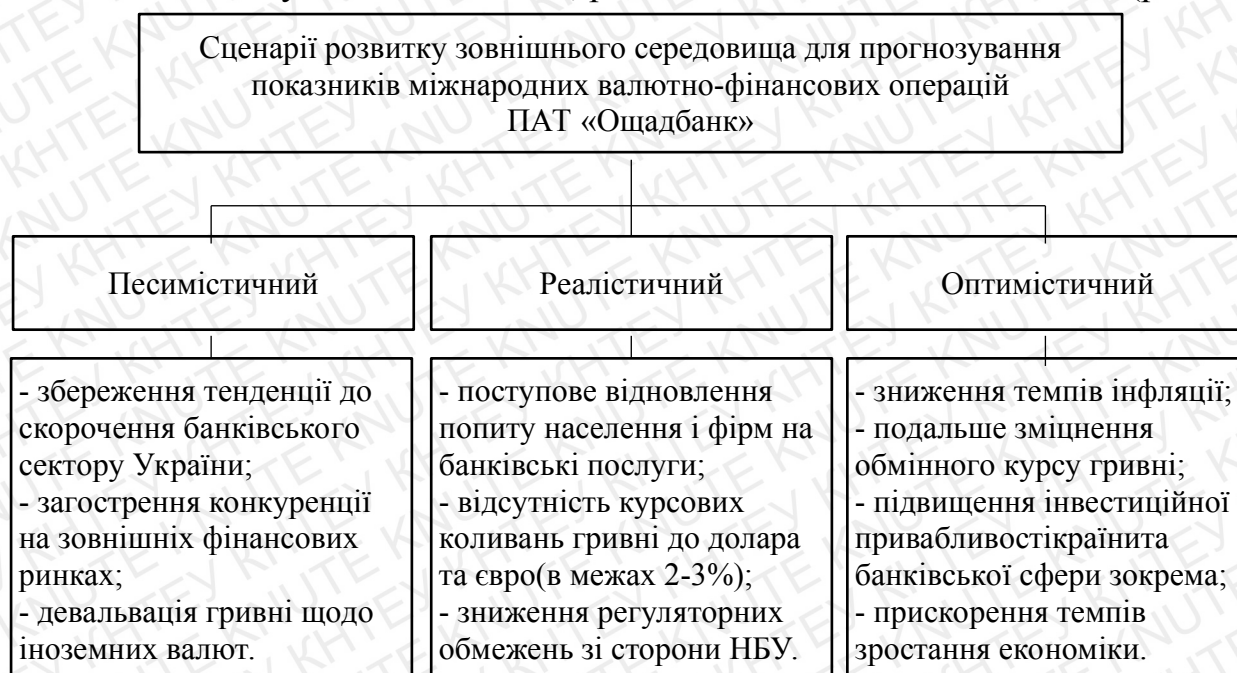

Рис. 3.2. Сценарії розвитку зовнішнього середовища для прогнозування показників міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк»
Джерело: укладено автором.

Кожен з наведених на рис. 3.2 сценаріїв передбачає різний за характером вплив основних факторів зовнішнього середовища, від яких найбільше залежать результати міжнародної валютно-фінансової діяльності ПАТ «Ощадбанк». Це зокрема, динаміка обмінного курсу гривні до вільно конвертованих валют, перспективи послаблення валютного регулювання зі сторони національного регулятора, індекс інфляції, інвестиційна привабливість та сукупний попит на банківські послуги в Україні.

Для прогнозування за сценаріями застосуємо метод екстраполяції, який дає можливість вивчити та спрогнозувати існуючі тенденції шляхом розкладання динамічного ряду на складові:

$$\hat{y}_t = f(t) + \varepsilon_t, \quad (3.1)$$

де $f(t)$ – детермінована не випадкова компонента процесу;
 ε_t – стохастична випадкова компонента процесу.

Найпоширенішими функціями, що надають можливість дослідити тренд шляхом екстраполяції, є: пряма, парабола другого і третього порядків, гіпербола, логістична функція, експонента, ряд Фур'є та деякі інші. З даних таблиці 2.5 видно, що валютні активи ПАТ «Ощадбанк» мають позитивну динаміку у гривневому еквіваленті з незначними відхиленнями темпів зростання, тому для їх екстраполяції доцільно застосувати наступні функції: степеневу (для реалістичного сценарію), і логарифмічну.

Степенева функція для реалістичного сценарію розраховується за формулою:

$$\hat{y} = a_0 \cdot a_1^t \quad (3.2)$$

де a_0, a_1 – параметри, які необхідно оцінити;
 t – умовне позначення часового проміжку.

Необхідно зазначити, що з метою перевірки моделі на адекватність для кожного рівняння тренду розрахуємо середнє квадратичне відхилення вихідних даних від теоретичних за формулою:

$$S_y = \sqrt{\frac{1}{n-m} \sum (y_t - \hat{y}_t)^2} \quad (3.3)$$

Таким чином, графічне зображення прогнозних розрахунків за реалістичним сценарієм наведено на рис. 3.3.

Одержана експоненціальна функція відповідає динаміці зменшення обсягів валютних активів досліджуваного банку у 2019-2021 рр. та відображається для всіх валютних активів за формулою:

$$y = 25857 x^{0,8641}, \quad (3.4)$$

а для підпроцентних валютних активів за формулою:

$$y = 25856 x^{0,4389}, \quad (3.5)$$

Для підвищення надійності прогнозування знайдемо також довірчі інтервали прогнозу. Довірчі інтервали прогнозу експорту для квадратичної моделі розраховуються за формулою

Рис. 3.3. Прогнозування валютних активів ПАТ «Ощадбанк» у 2019-2021 рр. за реалістичним сценарієм

Джерело: розраховано автором.

$$Y_{n+\theta} \pm t_a S_y \sqrt{1 + \frac{t_\theta^2}{\sum t^2} + \frac{\sum t^4 - (2 \sum t^2)_\theta^2 + n t_\theta^4}{n \sum t^4 - (\sum t^2)^2}} \quad (3.6)$$

де $Y_{n+\theta}$ – прогнозне значення параметра в прогнозному році;

θ – порядковий номер прогнозного року;

t_a – коефіцієнт Стюдента.

За результатами розрахунків точкові прогнози та довірчі інтервали обсягів валютних активів на період 2018-2020 рр. складають, у мільйонах гривень:

$$Y_{2019} = 121613 \pm 18242$$

$$Y_{2020} = 138940 \pm 31956$$

$$Y_{2021} = 155933 \pm 41102$$

а обсяги підпроцентних валютних активів становлять:

$$Y_{2019} = 56766 \pm 7947$$

$$Y_{2020} = 60740 \pm 12363$$

$$Y_{2021} = 64406 \pm 17033$$

Здійснено прогнозу оцінку валютних активів ПАТ «Ощадбанк» для песимістичного сценарію розвитку зовнішнього середовища, використавши логарифмічну функцію, оскільки вона найбільш точно відображає уповільнення динаміки розвитку:

$$\hat{y} = a_0 + a_1 \ln(t) \quad (3.7)$$

Графічне зображення прогнозних розрахунків за песимістичним сценарієм наведено на рис. 3.4.

Рис. 3.4. Прогнозування валютних активів ПАТ «Ощадбанк» у 2019-2021 рр. за песимістичним сценарієм

Джерело: розраховано автором.

Одержана логарифмічна функція для всіх валютних активів відображається за формулою:

$$y = 48811 \ln(x) + 19495 \quad (3.8)$$

А для підпроцентних валютних активів:

$$y = 15080 \ln(x) + 25964 \quad (3.9)$$

За результатами розрахунків точкові прогнози та довірчі інтервали валютних активів на період 2019-2021 рр. складатимуть, у мільярдах українських гривень:

$$Y_{2019} = 106953 \pm 8556$$

$$Y_{2020} = 114477 \pm 10303$$

$$Y_{2021} = 120995 \pm 14519$$

у тому числі підпроцентні валютні активи:

$$Y_{2019} = 52984 \pm 4239$$

$$Y_{2020} = 55308 \pm 6083$$

$$Y_{2021} = 57322 \pm 8025$$

Спрогнозуємо ріст валютних активів ПАТ «Ощадбанк» за оптимістичним сценарієм, для чого використаємо лінійну функцію, що продовжить посткризові середньорічні темпи зростання валютних активів банку:

$$\hat{y} = a_0 + a_1 t \quad (3.10)$$

Графічне зображення прогнозних розрахунків за оптимістичним сценарієм наведено на рис. 3.5.

Рис. 3.5. Прогнозування валютних активів ПАТ «Ощадбанк» у 2019-2021 рр. за оптимістичним сценарієм

Джерело: розраховано автором.

Одержана лінійна функція відповідає стрімкій динаміці зростання валютних активів банку у 2019-2021 рр. та відображається для всіх валютних активів за формулою:

$$y = 20188x + 5668,5 \quad (3.11)$$

а для підпроцентних валютних активів:

$$y = 5240,5x + 24681 \quad (3.11)$$

За результатами розрахунків оптимістичного сценарію точкові прогнози та довірчі інтервали валютних активів на період 2019-2021 рр. складатимуть, у мільярдах українських гривень:

$$Y_{2019} = 126797 \pm 18547$$

$$Y_{2020} = 146985 \pm 32014$$

$$Y_{2021} = 167173 \pm 42218$$

у тому числі підпроцентні валютні активи:

$$Y_{2019} = 56124 \pm 4927$$

$$Y_{2020} = 61365 \pm 6122$$

$$Y_{2021} = 66605 \pm 8301$$

Підсумуємо одержані результати прогнозування валютних активів в цілому та підпроцентних валютних активів, доповнивши очікуваними, за оцінками експертів банку, ефектами від реалізації запропонованих у випускній кваліфікаційній роботі заходів з оптимізації міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк». Це дасть змогу визначити передбачувану динаміку ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій, рентабельності активів та капіталу досліджуваного банку (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Прогнозні показники ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» з та без урахування запропонованих заходів у 2019-2021 рр., млрд. грн.

Показники	2019		2020		2021	
	без урахування	з урахуванням	без урахування	з урахуванням	без урахування	з урахуванням
2	3	4	5	6	7	8
Реалістичний сценарій						
Валютні активи	121,6	143,5	138,9	163,9	155,9	184,0
у т. ч. підпроцентні активи	56,8	71,0	60,7	75,9	64,4	80,5
Дохід від МВФО	3,2	3,9	3,5	4,3	3,7	4,6
Витрати на МВФО	2,8	3,5	3,1	3,8	3,3	3,9
Прибуток від МВФО	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,6
Рентабельність доходу від МВФО, %	9,84	11,64	8,99	12,26	8,49	13,62
Рентабельність витрат від МВФО, %	10,92	13,18	9,87	13,98	9,28	15,76
Чистий спред за МВФО, %	0,30	0,37	0,28	0,45	0,25	0,50
Чиста процентна маржа за МВФО, %	0,89	1,01	0,85	1,09	0,79	1,17
Песимістичний сценарій						
Валютні активи	106,9	127,2	114,5	136,3	121,0	144,0
у т. ч. підпроцентні активи	53,0	66,8	55,3	69,7	57,3	72,2
Дохід від МВФО	3,1	3,9	3,3	4,2	3,6	4,5
Витрати на МВФО	2,9	3,5	3,1	3,7	3,3	3,9
Прибуток від МВФО	0,3	0,4	0,3	0,5	0,3	0,6
Рентабельність доходу від МВФО, %	8,31	10,85	8,13	12,14	7,76	13,61
Рентабельність витрат від МВФО, %	9,06	12,18	8,85	13,82	8,41	15,76
Чистий спред за МВФО, %	0,27	0,32	0,24	0,39	0,20	0,47
Чиста процентна маржа за МВФО, %	0,82	0,97	0,75	1,06	0,69	1,15

Продовження таблиці 3.1

Оптимістичний сценарій						
Валютні активи	126,8	147,1	147,0	170,5	167,2	194,0
у т. ч. підпроцентні активи	56,1	69,6	61,4	76,1	66,6	82,6
Дохід від МВФО	3,5	4,4	3,8	4,7	4,1	5,0
Витрати на МВФО	3,1	3,8	3,4	4,0	3,6	4,3
Прибуток від МВФО	0,4	0,6	0,4	0,7	0,5	0,8
Рентабельність доходу від МВФО, %	11,97	13,39	11,26	14,83	11,06	15,36
Рентабельність витрат від МВФО, %	13,59	15,45	12,68	17,42	12,43	18,15
Чистий спред за МВФО, %	0,33	0,41	0,33	0,49	0,34	0,57
Чиста процентна маржа за МВФО, %	0,95	1,09	0,96	1,15	1,00	1,26

Джерело: розраховано і укладено автором.

Як засвідчують результати розрахунків, врахування запропонованих заходів з підвищення ефективності й оптимізації ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» позитивно вплине на результати діяльності банку. Так, навіть за умов розгортання песимістичного сценарію запропоновані заходи дозволять подолати низхідний тренд рентабельності міжнародних валютно-фінансових операцій банку, а також показників чистого спреду, чистої процентної маржі за цими операціями, що у підсумку позитивно позначиться на комерційній діяльності банку в цілому. Зокрема, за умов розгортання реалістичного сценарію рентабельність доходу від МВФО зросте з наявних у 2018 р. 9,9% до 13,6% станом на 2021 р. Якщо поточні негативні тенденції триватимуть й надалі, то її рівень скоротиться до 8,5% у 2021 р. Близька до цієї динаміка очікується також за умов песимістичного сценарію. Якщо справдиться оптимістичний сценарій, то рентабельність за підсумками 2019 р. сягне майже 12%, однак за браком реформ в організаційній структурі управління ризиками й нових підходів до підвищення ефективності МВФО негативні тенденції збережуться й рентабельність знизиться до 11% у 2021 р.

Слід зазначити, що реалізація запропонованих у випускній кваліфікаційній роботі рекомендацій дозволить ПАТ «Ощадбанк» збільшити свої доходи у період 2019-2021 рр. вдвічі порівняно з тим рівнем, який прогнозується екстраполяцією наявних тенденцій за всіма розглянутими сценаріями. Таким чином, важливість міжнародних валютно-фінансових операцій у забезпеченні прибутковості банку надалі зростатиме.

Висновки до розділу 3

З огляду на поточний стан, а також тенденції в структурі валютних активів і зобов'язань, основними напрямками підвищення ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» вбачаються: цілеспрямоване підвищення частки активів, які дають процентний дохід і сприяють збільшенню власного капіталу банку; нарощення обсягів і частки ділових активів, що приносять найбільші доходи; оптимізація процентної ставки за активними операціями банку через врахування фактору конкуренції на банківському ринку; підвищення частки більш ризикових кредитів, що даються під вищі відсотки; оптимізація операційних витрат на надання банківських послуг з метою зниження їх собівартості.

Водночас специфіка здійснення міжнародних валютно-фінансових операцій комерційних банків полягає у тому, що підвищення ефективності і рентабельності цих операцій безпосередньо пов'язані з управлінням банківськими ризиками. Тому невід'ємною складовою стратегії підвищення ефективності міжнародної діяльності ПАТ «Ощадбанк» має стати розбудова дієвої організаційної системи управління найбільш актуальними для досліджуваного банку ризиками, якими за результатами аналізу визначені ризик ліквідності, ризик концентрації, кредитний і відсотковий ризики.

З метою оптимізації організаційно-економічного середовища з мінімізації ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» в його системі управління ризиками доцільно поєднати функції як Кредитного комітету, так і Комітету з управління активами і пасивами. При цьому відповідальність за моніторинг та управління ризиками МВФО вбачається задоцільне покласти на Казначейство і на спеціально створені групи за напрямками «ризик-менеджмент», «фінанси і рейтинги», «внутрішній контроль» та «fraud-менеджмент». Назрілою проблемою є забезпечення належної діяльності системи внутрішнього контролю через аудит досліджуваного банку та Департамент фінансового моніторингу. З огляду на мінливий характер регулювання банківського середовища зі сторони

держави доцільно виокремити групу «Compliance» для відстеження дотримання процесу управління ризиками та функціями дотримання нормативних актів НБУ і вимог чинного законодавства.

Необхідно запровадити передовий міжнародний досвід оцінки й управління кредитним ризиком через моделі оцінки кредитного ризику ECL, які базуються на використанні ризик-параметрів імовірності дефолту (PD), експозиції на момент дефолту (EAD) і рівня збитків на момент дефолту (LGD) з урахуванням прогнозованої інформації, та ефективної процентної ставки по кредитній операції. Розрахунок очікуваних кредитних збитків повинен здійснюватися з урахуванням очікувань щодо зміни основних макроекономічних показників.

Прогнозування динаміки валютних активів (загальних та підпроцентних), доходів від міжнародних валютно-фінансових операцій, а також резерву на знецінення кредитів та авансів клієнтам банку за трьома сценаріями (реалістичним, песимістичним, оптимістичним) дозволило обґрунтувати доцільність застосування запропонованих у випускній кваліфікаційній роботі інструментів удосконалення системи управління міжнародними валютно-фінансовими операціями Ощадбанку. За будь-якого з розглянутих сценаріїв відповідні заходи сприятимуть подоланню негативних тенденцій у динаміці рентабельності, чистої процентної маржі, чистого спреда за міжнародними валютно-фінансовими операціями. У підсумку все це позитивно позначиться на дохідності ПАТ «Ощадбанк» і сприятиме зростанню ролі міжнародної діяльності у забезпеченні прибутковості банку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Міжнародний досвід розбудови валютно-фінансових відносин переконливо доводить суттєвий вплив розвитку фінансової системи як визначального елемента ринкової економіки на економічне зростання. Системоутворюючим елементом фінансової системи є банківський сектор, що опосередковує економічні відносини на всіх стадіях суспільного відтворення: виробництва, розподілу, обміну і споживання. Практика здійснення досвід переконливо засвідчує, що економічне зростання і забезпечення ефективних умов для розвитку приватного сектору, покращення соціального захисту та добробуту населення можливе лише за умови ефективного розвитку валютного ринку як одного з головних елементів ринкової економіки.

Банки акумулюють грошові кошти і нагромадження, надають кредити, здійснюють грошові розрахунки, облік векселів, емісію грошей та цінних паперів, операції з золотом, іноземною валютою. До банківських послуг належать: специфічні послуги, які включають: депозитні, кредитні, розрахункові, та неспецифічні послуги, які включають: посередницькі послуги, надання гарантій, довірчі, консультаційні, надання.

Чільне місце у здійсненні банківських операцій займає обслуговування зовнішньоекономічної діяльності з застосуванням поточних неторговельних, поточних торговельних операцій та операцій, пов'язаних з рухом капіталу. Активізація міжнародної торгівлі, міжнародного руху капіталів і кредитних операцій в сучасних умовах обумовила необхідність удосконалення механізму валютно-фінансових операцій в частині розширення спектру валютних операцій і міжнародних розрахунків.

Аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «Ощадбанк» засвідчив ряд диспропорцій в структурі активів та пасивів, які унеможливають оптимальне використання капіталу банку. Зокрема, йому притаманна надмірна ліквідність активів, що призводить до їх низької продуктивності. Для ПАТ «Ощадбанк» притаманна занижена частка кредитів у структурі активів, що пов'язано з його використанням як державного банку для досягнення цілей політичного характеру,

зокрема в купівлі ОВДП. Як наслідок, банку притаманні перекоси у пропорціях між кредитним та депозитним портфелями. Позитивними тенденціями у структурі активів ПАТ «Ощадбанк» є підвищення частки депозитів до оптимального рівня та відповідність усім нормативам фінансової стійкості. Однак ефективність фінансово-господарської діяльності банку в цілому залишається занадто низькою, про що свідчать занижка рентабельність капіталу й активів (а також тенденція до зниження навіть цього низького рівня) порівняно з нормативними значеннями.

Протягом 2014-2018 рр. роль міжнародних валютно-фінансових операцій у забезпеченні загальних прибутків ПАТ «Ощадбанк» невпинно зростала, про що свідчить зростання частки активів в іноземній валюті з 27,2 до 56,5%. Водночас рентабельність цих операцій має сталу тенденцію до зниження (з 13,1 до 9,9%), що негативно позначається на динаміці прибутковості банку. Спостерігаються й інші різновекторні тенденції щодо внеску міжнародних валютно-фінансових операцій у діяльність ПАТ «Ощадбанк». З одного боку, частка прибутку від цих операцій у загальному прибутку банку у 2018 р. перевищила 100%, відтак прибуток від МВФО перекрив збитки від діяльності банку на внутрішньому ринку. З іншого боку, частка доходу від МВФО до середніх сукупних активів банку протягом знизилась з 1,46 до 1,27%, отже, частка найбільш дохідних активів в їх сукупному обсязі зменшується. Структура фінансових зобов'язань ПАТ «Ощадбанк» істотно деформована в результаті залучення коштів під випуск єврооблігацій, однак це вписується в логіку банків державної форми власності, які поряд зі звичайною комерційною діяльністю виконують функції політичного характеру.

Серед ризиків міжнародної діяльності, на які наражається ПАТ «Ощадбанк», найбільш загрозливими є ризик ліквідності у співвідношенні активів і зобов'язань строком погашення до 3 місяців, де розрив ліквідності сягає 24,8% у процентному відношенні до всіх активів, а також ризик зміни процентної ставки, зростання якої матиме негативний чистий вплив на прибуток до оподаткування. Валютний ризик є менш істотним, оскільки банк має коротку відкриту позицію, за якої зміцнення національної валюти, що спостерігається протягом останнього часу, позитивно впливає на прибутковість банку. Завдяки тому, що 95% активів банку розміщені

на внутрішньому ринку, географічний ризик ПАТ «Ощадбанк» також залишається незначним. Проте дохідність активів, сконцентрованих за кордоном, залишається низькою, тоді як витрати на розрахунки за зобов'язаннями доволі високими.

Основними напрямками підвищення ефективності міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» вбачаються: цілеспрямоване підвищення частки активів, які дають процентний дохід і сприяють збільшенню власного капіталу банку; нарощення обсягів і частки ділових активів, що приносять найбільші доходи; оптимізація процентної ставки за активними операціями банку через врахування фактору конкуренції на банківському ринку; підвищення частки більш ризикових кредитів, що даються під вищі відсотки; оптимізація операційних витрат на надання банківських послуг з метою зниження їх собівартості.

Водночас специфіка здійснення міжнародних валютно-фінансових операцій комерційних банків полягає у тому, що підвищення ефективності і рентабельності цих операцій безпосередньо пов'язані з управлінням банківськими ризиками. Тому невід'ємною складовою стратегії підвищення ефективності міжнародної діяльності ПАТ «Ощадбанк» має стати розбудова дієвої організаційної системи управління найбільш актуальними для досліджуваного банку ризиками, якими за результатами аналізу визначені ризик ліквідності, ризик концентрації, кредитний і відсотковий ризики.

З метою оптимізації організаційно-економічного середовища з мінімізації ризиків міжнародних валютно-фінансових операцій ПАТ «Ощадбанк» в його системі управління ризиками доцільно поєднати функції як Кредитного комітету, так і Комітету з управління активами і пасивами. При цьому відповідальність за моніторинг та управління ризиками МВФО вбачається задоцільне покласти на Казначейство і на спеціально створені групи за напрямками «ризик-менеджмент», «фінанси і рейтинги», «внутрішній контроль» та «fraud-менеджмент». Назрілою проблемою є забезпечення належної діяльності системи внутрішнього контролю через аудит досліджуваного банку та Департамент фінансового моніторингу. З

огляду на мінливий характер регулювання банківського середовища зі сторони держави доцільно виокремити групу «Compliance» для відстеження дотримання процесу управління ризиками та функціями дотримання нормативних актів НБУ і вимог чинного законодавства.

Необхідно запровадити передовий міжнародний досвід оцінки й управління кредитним ризиком через моделі оцінки кредитного ризику ECL, які базуються на використанні ризик-параметрів імовірності дефолту (PD), експозиції на момент дефолту (EAD) і рівня збитків на момент дефолту (LGD) з урахуванням прогнозованої інформації, та ефективної процентної ставки покредитній операції. Розрахунок очікуваних кредитних збитків повинен здійснюватися з урахуванням очікувань щодо зміни основних макроекономічних показників.

Прогнозування динаміки валютних активів (загальних та підпроцентних), доходів від міжнародних валютно-фінансових операцій, а також резерву на знецінення кредитів та авансів клієнтам банку за трьома сценаріями (реалістичним, песимістичним, оптимістичним) дозволило обґрунтувати доцільність застосування запропонованих у випускній кваліфікаційній роботі інструментів удосконалення системи управління міжнародними валютно-фінансовими операціями Ощадбанку. За будь-якого з розглянутих сценаріїв відповідні заходи сприятимуть подоланню негативних тенденцій у динаміці рентабельності, чистої процентної маржі, чистого спреда за міжнародними валютно-фінансовими операціями. У підсумку все це позитивно позначиться на дохідності ПАТ «Ощадбанк» і сприятиме зростанню ролі міжнародної діяльності у забезпеченні прибутковості банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України « Про банки і банківську діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30) Редакція від 09.02.2019, підстава - 2491-VIII Стаття 47. Види діяльності банку.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Алексеєнко М.Д. Банківська послуга та її економічна сутність / М. Д. Алексеєнко, А. В. Ярова // Фінанси, облік і аудит. – 2012. –Вип. 20. – С. 9-15.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Рушишин, Т. Я. Андрейків. – К.: Знання, 2008. – 564 с.
4. «Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою» / Постанова Правління Національного банку від 10.08.2005 р. № 281. URL: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123187&cat_id=122978.
5. Тищенко В.В. Взаємозв'язок між рівнем безготівкових розрахунків та ефективністю фінансового забезпечення діяльності підприємства / В. В. Тищенко // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. – 2018. – Т. 23, Вип. 2. – С. 113-117 .
6. Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 40, ст. 364) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185/94-%D0%B2%D1%80/print>.
7. Лебідь О.В. Визначення рівня ефективності валютних операцій банків / О. В. Лебідь, А. С. Чернобай // Фінансовий простір. – 2015. – № 4. – С. 59-64.
8. Макаренко Ю.П. Лібералізація валютного ринку і мінімізація його ризиків / Ю. П. Макаренко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 2. – С. 116-123.
9. Алексеєнко М.Д. Удосконалення валютного законодавства та лібералізація валютного ринку / М. Д. Алексеєнко, А. В. Денисенко // Наукові праці НДФІ. – 2018. –Вип. 2. – С. 17-19.
10. Декрет Кабінету Міністрів України Про систему валютного регулювання і валютного контролю (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 17, ст. 184) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93>.

11. Закон України Про валюту і валютні операції (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 30, ст.239) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19/print>.
12. Показники банківської системи / Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>.
13. Слав'юк Р.А. Управління якістю активів у банках: монографія. – Київ: УБС НБУ, 2013. – 198 с.
14. Литвин Н.Б. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності комерційних банків: монографія. – Тернопіль: Карт-бланш, 2013. – 362 с.
15. Панченко К.С. Стратегії управління валютним ризиком комерційного банку / К. С. Панченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 12. – С. 87-89.
16. Макаренко Ю.П. Прибутковість та ризикованість стратегії відкритої "короткої" валютної позиції комерційного банку / Ю. П. Макаренко, В. О. Гришанова // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 3. – С. 43-51.
17. Чернодубова Е.В. Ринкові методи управління процентним ризиком в банках України / Е. В. Чернодубова, А. І. Літвінова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2017. – № 2. – С. 133-137.
18. Кузьмак О.М. Ризик ліквідності банківських установ: сутність та практика управління / О.М. Кузьмак // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. – 2013. – Вип. 1. – С. 112-117.
19. Стешенко О.Д. Управління кредитним ризиком комерційного банку / О. Д. Стешенко, А. П. Нікітенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – Вип. 42. – С. 327-330.
20. Буйда К.В. Імплементация міжнародного досвіду управління банківським ризиком: теоретико-методологічний аспект / К.В. Буйда // Економічний форум. – 2017. – Вип. 4. – С. 190-196.

Консолідований звіт про фінансовий стан ПАТ «Державний ощадний банк
України» станом на 31 грудня 2015 року (у тисячах гривень)

	31 грудня 2015 року	31 грудня 2014 року
АКТИВИ:		
Грошові кошти та рахунки в Національному банку України	5 632 365	4 532 863
Кошти в банках	14 822 488	8 022 444
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	10 095 933	4 252 179
Кредити, надані клієнтам	65 462 189	70 236 315
Інвестиції, наявні для продажу	47 380 331	26 318 815
Інвестиції, утримувані до погашення	7 195 975	6 890 726
Основні засоби та нематеріальні активи	3 945 643	3 374 835
Передплата з податку на прибуток	299 876	303 058
Відстрочені активи з податку на прибуток	80 759	80 384
Інші активи	1 180 270	302 525
ВСЬОГО АКТИВІВ	159 095 829	124 314 144
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:		
Кошти банків	16 557 088	22 176 386
Рахунки клієнтів	94 253 706	56 208 996
Випущені єврооблігації	29 498 132	19 340 460
Інші запозичені кошти	7 152 023	5 251 900
Інші зобов'язання	1 742 787	442 381
Субординований борг	2 536 133	1 656 729
Всього зобов'язань	151 739 869	105 076 852
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
Акціонерний капітал	30 153 460	30 153 460
Резерв переоцінки будівель	1 193 252	1 237 084
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	(799 187)	(1 230 862)
Кумулятивний результат переоцінки валюти	1 231	862
Непокритий збиток	(23 203 00 1)	(10 933 95 7)
Всього капіталу, що відноситься до акціонера банку	7 345 755	19 226 587
Неконтрольована частка участі	10 205	10 705
Всього власного капіталу	7 355 960	19 237 292
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	159 095 829	124 314 144

Продовження Додатку А

Консолідований звіт про фінансовий стан ПАТ «Державний ощадний банк України» станом на 31 грудня 2016 року (у тисячах гривень)

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
АКТИВИ:		
Грошові кошти та рахунки в Національному банку України	10 438 941	5 632 365
Кошти в банках	31 204 229	14 822 488
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	17 148 763	10 095 933
Кредити, надані клієнтам	65 946 584	65 462 189
Інвестиції, наявні для продажу	65 009 361	47 380 331
Інвестиції, утримувані до погашення	12 640 713	7 195 975
Основні засоби та нематеріальні активи	6 536 022	3 945 643
Передплата з податку на прибуток	271 521	299 876
Відстрочені активи з податку на прибуток	-	80 759
Інші активи	1 442 699	1 180 270
ВСЬОГО АКТИВІВ	210 638 833	159 095 829
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:		
Кошти банків	4 639 317	16 557 088
Рахунки клієнтів	145 586 109	94 253 706
Випущені єврооблігації	33 417 444	29 498 132
Інші запозичені кошти	7 039 869	7 152 023
Інші зобов'язання	1 016 169	1 742 787
Субординований борг	2 807 088	2 536 133
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	374 062	-
Всього зобов'язань	194 880 058	151 739 869
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
Акціонерний капітал	35 108 980	30 153 460
Резерв переоцінки будівель	1 820 998	1 193 252
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	576 751	(799 187)
Кумулятивний результат переоцінки валюти	1 532	1 231
Непокритий збиток	(21 762 06 5)	(23 203 00 1)
Всього капіталу, що відноситься до акціонера банку	15 746 196	7 345 755
Неконтрольована частка участі	12 579	10 205
Всього власного капіталу	15 758 775	7 355 960
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	210 638 833	159 095 829

Продовження Додатку А

Консолідований звіт про фінансовий стан ПАТ «Державний ощадний банк України» станом на 31 грудня 2017 року (у тисячах гривень)

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
АКТИВИ:		
Грошові кошти та рахунки в Національному банку України	12 228 420	10 438 941
Кошти в банках	17 081 079	31 204 229
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	21 767 424	17 148 763
Кредити, надані клієнтам	74 502 538	65 946 584
Інвестиції, наявні для продажу	72 901 636	65 009 361
Інвестиції, утримувані до погашення	25 202 757	12 640 713
Основні засоби та нематеріальні активи	7 614 753	6 536 022
Передплата з податку на прибуток	294 694	271 521
Інші активи	2 279 365	1 442 699
ВСЬОГО АКТИВІВ	233 872 666	210 638 833
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:		
Кошти банків	6 435 248	4 639 317
Рахунки клієнтів	150 151 155	145 586 109
Випущені єврооблігації	34 546 811	33 417 444
Інші запозичені кошти	7 299 686	7 039 869
Інші зобов'язання	730 928	1 016 169
Субординований борг	2 903 463	2 807 088
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	533 568	374 062
Всього зобов'язань	202 600 859	194 880 058
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
Акціонерний капітал	49 724 980	35 108 980
Резерв переоцінки будівель	1 822 086	1 820 998
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	725 456	576 751
Кумулятивний результат переоцінки валюти	1 691	1 532
Непокритий збиток	(21 017 21 2)	(21 762 06 5)
Всього капіталу, що відноситься до акціонера банку	31 257 001	15 746 196
Неконтрольована частка участі	14 806	12 579
Всього власного капіталу	31 271 807	15 758 775
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	233 872 666	210 638 833

Продовження Додатку А

Консолідований звіт про фінансовий стан ПАТ «Державний ощадний банк України» станом на 31 грудня 2018 року (у тисячах гривень)

	31 грудня 2018 року	31 грудня 2017 року
АКТИВИ:		
Грошові кошти та рахунки в Національному банку України	10 600 815	12 228 420
Кошти в банках	10 965 932	17 081 079
Похідні фінансові активи	-	21 767 424
Кредити, надані клієнтам	67 543 176	74 502 538
Інвестиції,	116 590	98 104 393
	238	
Інвестиційна нерухомість	796 869	-
Основні засоби та нематеріальні активи	8 953 669	7 614 753
Передплата з податку на прибуток	267 324	294 694
Інші активи	2 068 186	2 279 365
ВСЬОГО АКТИВІВ	217 785 209	233 872 666
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:		
Кошти банків	54 074	6 435 248
Рахунки клієнтів	154 016	150 151
	447	155
Випущені єврооблігації	34 496 694	34 546 811
Інші запозичені кошти	6 618 734	7 299 686
Інші зобов'язання	1 028 665	730 928
Субординований борг	2 879 790	2 903 463
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	130 136	533 568
Всього зобов'язань	199 224	202 600
	540	859
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
Акціонерний капітал	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель	1 821 887	1 822 086
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	215 554	725 456
Кумулятивний результат переоцінки валюти	1 513	1 691
Непокритий збиток	(33 215 79 4)	(21 017 21 2)
Всього капіталу, що відноситься до акціонера банку	18 548 140	31 257 001
Неконтрольована частка участі	13 529	14 806
Всього власного капіталу	18 561 669	31 271 807
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	217 786 209	233 872 666

Продовження Додатку А

Проміжний скорочений консолідований звіт про фінансовий стан ПАТ
«Державний ощадний банк України» станом на 30 червня 2019 року
(у тисячах гривень)

	30 червня 2019 року	31 грудня 2018 року
АКТИВИ:		
Грошові кошти та рахунки в Національному банку України	17 356 083	10 600 815
Кошти в банках	21 548 195	10 965 932
Кредити, надані клієнтам	66 389 721	67 543 176
Інвестиції,	98 470 431	116 590 238
Інвестиційна нерухомість	808 192	796 869
Основні засоби та нематеріальні активи	9 273 603	8 953 669
Передплата з податку на прибуток	272 256	267 324
Інші активи	2 598 387	2 068 186
ВСЬОГО АКТИВІВ	216 716 868	217 785 209
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:		
Кошти банків	24 433	54 074
Рахунки клієнтів	166 845 069	154 016 447
Випущені єврооблігації	21 213 643	34 496 694
Інші запозичені кошти	5 709 215	6 618 734
Інші зобов'язання	1 842 365	1 028 665
Субординований борг	2 725 691	2 879 790
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	172 232	130 136
Всього зобов'язань	198 532 648	199 224 540
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:		
Акціонерний капітал	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель	1 821 887	1 821 887
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	(238 690)	215 554
Кумулятивний результат переоцінки валюти	1 339	1 513
Непокритий збиток	(33 138 96 0)	(33 215 79 4)
Всього капіталу, що відноситься до акціонера банку	18 170 556	18 548 140
Неконтрольована частка участі	13 664	13 529
Всього власного капіталу	18 184 220	18 561 669
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	216 716 868	217 786 209

Продовження Додатку А

Консолідований звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід ПАТ
«Державний ощадний банк України» за рік, що закінчився 31 грудня 2015 року
(у тисячах гривень)

	За рік, що скінчився 31 грудня 2015 року	За рік, що скінчився 31 грудня 2014 року
Процентні доходи	18 374 660	13 666 256
Процентні витрати	(12 473 068)	(8 347 271)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД	5 901 592	5 318 985
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	(15 734 186)	(9 663 088)
ЧИСТІ ПРОЦЕНТНІ ВИТРАТИ	(9 832 594)	(4 344 103)
Комісійні доходи	2 131 460	1 589 970
Комісійні витрати	(497 312)	(330 217)
Чистий збиток від операцій з іноземною валютою	(4 867 781)	(3 330 833)
Чистий прибуток від інвестицій, наявних для продажу	382	176 852
Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами	6 351 993	168 148
Формування резерву на покриття збитків від знецінення за іншими операціями	(1 422 906)	(27 543)
Чистий інший дохід	123 603	222 376
ЧИСТІ НЕПРОЦЕНТНІ ДОХОДИ	1 819 439	(1 531 247)
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ	(4 256 532)	(4 238 638)
ЗБИТОК ДО ОПОДАТКУВАННЯ	(12 269 687)	(10 113 988)
Відшкодування з податку на прибуток	(572)	98 592
ЧИСТИЙ ЗБИТОК ЗА РІК	(12 270 259)	(10 015 396)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:		
Зменшення резерву переоцінки майна	(41 633)	(90 968)
Переоцінка, пов'язана з переведенням результатів іноземної компанії в валюту звітності	369	862
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, наявних для продажу	432 057	(1 230 862)
Рекласифікація переоцінки інвестицій, наявних для продажу	(382)	587 138
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД	390 411	(733 830)
ВСЬОГО СУКУПНОГО ЗБИТКУ ЗА РІК	(11 879 84)	(10 749 22)

	8)	6)

Продовження Додатку А

Консолідований звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід ПАТ
«Державний ощадний банк України» за рік, що закінчився 31 грудня 2016 року
(у тисячах гривень)

	За рік, що скінчився 31 грудня 2016 року	За рік, що скінчився 31 грудня 2015 року
Процентні доходи	19 494 872	18 374 660
Процентні витрати	(13 605 59 0)	(12 473 06 8)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД	5 889 282	5 901 592
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	(3 202 752)	(15 734 18 6)
ЧИСТІ ПРОЦЕНТНІ ВИТРАТИ	2 686 530	(9 832 594)
Комісійні доходи	2 912 480	2 131 460
Комісійні витрати	(787 641)	(497 312)
Чистий збиток від операцій з іноземною валютою	(3 602 293)	(4 867 781)
Чистий прибуток від інвестицій, наявних для продажу	3 245	382
Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами	3 676 053	6 351 993
Формування резерву на покриття збитків від знецінення за іншими операціями	1 065 068	(1 422 906)
Чистий інший дохід	99 669	123 603
ЧИСТІ НЕПРОЦЕНТНІ ДОХОДИ	3 366 581	1 819 439
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ	(5 586 057)	(4 256 532)
ЗБИТОК ДО ОПОДАТКУВАННЯ	467 054	(12 269 68 7)
Відшкодування з податку на прибуток	614	(572)
ЧИСТИЙ ЗБИТОК ЗА РІК	467 668	(12 270 25 9)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:		
Зменшення резерву переоцінки майна	811 721	(41 633)
Переоцінка, пов'язана з переведенням результатів іноземної компанії в валюту звітності	301	369
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, наявних для продажу	1 379 183	432 057
Рекласифікація переоцінки інвестицій, наявних для продажу	(3 245)	(382)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД	2 187 960	390 411
ВСЬОГО СУКУПНОГО ЗБИТКУ ЗА РІК	2 655 628	(11 879 84 8)

Продовження Додатку А

Консолідований звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід ПАТ
«Державний ощадний банк України» за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року
(у тисячах гривень)

	За рік, що скінчився 31 грудня 2017 року	За рік, що скінчився 31 грудня 2016 року
Процентні доходи	19 747 084	19 494 872
Процентні витрати	(14 228 36 2)	(13 605 59 0)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД	5 518 722	5 889 282
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	(1 934 665)	(3 202 752)
ЧИСТІ ПРОЦЕНТНІ ВИТРАТИ	3 584 057	2 686 530
Комісійні доходи	4 001 097	2 912 480
Комісійні витрати	(1 305 079)	(787 641)
Чистий збиток від операцій з іноземною валютою	(451 470)	(3 602 293)
Чистий прибуток від інвестицій, наявних для продажу	13	3 245
Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами	1 155 657	3 676 053
Формування резерву на покриття збитків від знецінення за іншими операціями	530 170	1 065 068
Чистий інший дохід	184 574	99 669
ЧИСТІ НЕПРОЦЕНТНІ ДОХОДИ	4 114 962	3 366 581
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ	(7 139 998)	(5 586 057)
ЗБИТОК ДО ОПОДАТКУВАННЯ	559 021	467 054
Відшкодування з податку на прибуток	(38)	614
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК ЗА РІК	558 983	467 668
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:		
Зменшення резерву переоцінки майна	1 400	811 721
Переоцінка, пов'язана з переведенням результатів іноземної компанії в валюту звітності	159	301
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, наявних для продажу	148 718	1 379 183
Рекласифікація переоцінки інвестицій, наявних для продажу	(13)	(3 245)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД	150 264	2 187 960
ВСЬОГО СУКУПНОГО ПРИБУТКУ ЗА РІК	709 247	2 655 628

Продовження Додатку А

Консолідований звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід ПАТ
«Державний ощадний банк України» за рік, що закінчився 31 грудня 2018 року
(у тисячах гривень)

	За рік, що скінчився 31 грудня 2018 року	За рік, що скінчився 31 грудня 2017 року
Процентні доходи	19 351 416	19 747 084
Процентні витрати	(13 896 078)	(14 228 362)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД	5 455 338	5 518 722
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	1 175 156	(1 934 665)
ЧИСТІ ПРОЦЕНТНІ ВИТРАТИ	6 630 494	3 584 057
Комісійні доходи	5 236 356	4 001 097
Комісійні витрати	(1 771 336)	(1 305 079)
Чистий збиток від операцій з іноземною валютою	864 928	(451 470)
Чистий прибуток від інвестицій, наявних для продажу	-	13
Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами	(2 410 823)	1 155 657
Сукупний дохід	(47 698)	-
Формування резерву на покриття збитків від знецінення за іншими операціями	(306 870)	530 170
Чистий інший дохід	304 597	184 574
ЧИСТІ НЕПРОЦЕНТНІ ДОХОДИ	1 969 154	4 114 962
ОПЕРАЦІЙНІ ДОХОДИ	8 599 648	7 699 019
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ	(8 567 824)	(7 139 998)
ЗБИТОК ДО ОПОДАТКУВАННЯ	31 824	559 021
Відшкодування з податку на прибуток	129 382	(38)
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК ЗА РІК	161 206	558 983
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:		
Зменшення резерву переоцінки майна	42	1 400
Переоцінка, пов'язана з переведенням результатів іноземної компанії в валюту звітності	(178)	159
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, наявних для продажу	(2 614 309)	148 718
Рекласифікація переоцінки інвестицій, наявних для продажу	(564)	(13)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД	(2 615 009)	150 264
ВСЬОГО СУКУПНОГО ПРИБУТКУ ЗА РІК	(2 453 803)	709 247

Продовження Додатку А

Консолідований звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід ПАТ
«Державний ощадний банк України» за рік, що закінчився 31 грудня 2018 року
(у тисячах гривень)

	За шість місяців, що скінчилися 30 червня 2019 року	За шість місяців, що скінчилися 30 червня 2018 року
Процентні доходи	9 950 817	9 631 629
Процентні витрати	(7 004 561)	(7 024 792)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД	2 946 256	2 606 837
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	(697 557)	1 336 523
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД ПІСЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ	2 248 699	3 943 360
Комісійні доходи	3 014 306	2 366 907
Комісійні витрати	(1 077 812)	(873 912)
Чистий збиток від операцій з іноземною валютою	1 397 396	2 159 655
Чистий прибуток від інвестицій, наявних для продажу	(640 608)	(3 936 426)
Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами	23 588	(114 597)
Формування резерву на покриття збитків від знецінення за іншими операціями	(330 378)	(173 557)
Чистий інший дохід	134 386	224 321
ЧИСТІ НЕПРОЦЕНТНІ ДОХОДИ	2 520 878	(347 609)
ОПЕРАЦІЙНІ ДОХОДИ	4 769 577	3 595 751
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ	(4 643 875)	(3 963 315)
ЗБИТОК ДО ОПОДАТКУВАННЯ	125 702	(367 564)
Відшкодування з податку на прибуток	(8)	398 632
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК ЗА ПЕРІОД	125 694	31 068
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:		
Переоцінка, пов'язана з переведенням результатів іноземної компанії в валюту звітності	(174)	(278)
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, наявних для продажу	(454 058)	(901 793)
Рекласифікація переоцінки інвестицій, наявних для продажу	(186)	(564)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД	(454 418)	(902 611)
ВСЬОГО СУКУПНОГО ПРИБУТКУ ЗА ПЕРІОД	(328 724)	(871 543)

